ΑΣΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

«Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε».

Ἔτος 65ον ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ, 1929. Ἀριθ. 10.

ΤΟ ΥΠΕΡΤΑΤΟΝ ΚΕΡΔΟΣ

«Πλὴν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς ἐμὲ κέρδη, ταῦτα ἐνόμισα ζημίαν διὰ τὸν Χριστόν.

«Μάλιστα δὲ καὶ νομίζω τὰ πάντα ὅτι εἶναι ζημία διὰ τὸ ἔξοχον τῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μου, διὰ τὸν ὁποῖον ἐζημιώθην τὰ πάντα καὶ λογίζομαι ὅτι εἶναι σκύβαλα, διὰ νὰ κερδήσω τὸν Χριστόν».

(Φιλιπ. γ΄ 7—8).

Πᾶς ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὅσῳ μικρὸς καὶ ταπεινὸς καὶ ἂν ἦναι, κινεῖται καὶ ὁδηγεῖται εἰς τὰς σκέψεις καὶ πράξεις αὐτοῦ ὑπό τινος ἐλατηρίου ὠφελείας ἢ βλάβης, κέρδους ἢ ζημίας, ἡδονῆς ἢ πόνου, τιμῆς ἢ αἰσχύνης, τῆς ἀξίας τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ἢ πράγματος.

Ἡ δὲ τάσις αὕτη δὲν περιορίζεται εἰς τάξιν τινὰ κοινωνικὴν ἢ εἰς ἓν ἔθνος ἢ μίαν φυλὴν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἐφ' ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, παρατηρουμένη ἔτι καὶ μεταξὺ τῶν ἀγρίων φυλῶν τῆς γῆς. Δὲν δύναται δ' ἄλλως πως νὰ ἐξηγηθῇ, εἰμὴ διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐνεφυτεύθη ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ πρὸς σκοπόν τινα ἀγαθόν. Καὶ πράγματι, ἐὰν ἐγίνετο ὀρθὴ χρῆσις αὐτῆς, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο λίαν εὐάρεστον διὰ τὸν ἄνθρωπον, διότι δι' αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι θὰ ὡδηγοῦντο πρὸς ἀναζήτησιν ἐκείνου, τὸ ὁποῖον πραγματικῶς εἶναι πολύτιμον καὶ εὐχάριστον καὶ ὠφέλιμον καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πραγματικῶς κακοῦ.

Τὴν ἔμφυτον ταύτην τάσιν ἔχων ὑπ' ὄψει ὁ Οὐράνιος ἡμῶν Πατήρ, μεταχειρίζεται διακηρύξεις, προσφοράς, ὑποσχέσεις, ἀπειλάς, παρακλήσεις, παραινέσεις, κλπ., ἵνα δι' αὐτῶν προσελκύσῃ τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἔπλασεν ἐλεύθερον ἐν τῇ σκέψει, ἐν τῇ βουλήσει καὶ ἐν τῇ ἀποφάσει. Καὶ προσκαλεῖ πάντας, ὡς *ἴσος* πρὸς *ἴσους*, νὰ σταθμίσωσι τὰς ὠφελείας καὶ τὰς βλάβας, τὰς ζημίας καὶ τὰ κέρδη, τὴν χαρὰν καὶ τὰς θλίψεις, καὶ ὡς ἄνθρωποι λογικοί, ἐπιθυμοῦντες τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν εὐτυχίαν, νὰ ἐκλέξωσι καὶ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ καλὸν καὶ ὠφέλιμον δι' αὐτούς. «Ἔλθετε τώρα καὶ ἃς διαδικασθῶμεν, λέγει Κύριος» (Ἠσα. α΄. 18—21).

Δυστυχῶς ὅμως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων δὲν πείθονται εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, δὲν ὑπακούουσιν εἰς τὰς πατρικὰς καὶ εὐσπλάγχνους παραινέσεις Αὐτοῦ, ἀλλὰ χάριν προσκαίρου, συχνότατα μάλιστα στιγμιαίας εὐχαριστήσεως, προτιμῶσι

νὰ θυσιάσωσιν ὑψηλοτέρας καὶ διαρκεστέρας εὐχαριστήσεις, καὶ ἐπὶ τέλους ζημιοῦνται καὶ αὐτὴν τὴν ἀθάνατον αὐτῶν ψυχήν.

Τούτου ἕνεκεν ἀκούομεν πολλοὺς τοὺς λέγοντας καθ' ἑκάστην: «Αἱ ἀπαιτήσεις τῆς θρησκείας, τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι πολλαὶ καὶ βαρεῖαι· τίς δύναται νὰ τὰς ἐκτελέσῃ; Μὲ τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἀδύνατον νὰ συμμορφωθῇ τις. Εἶναι τόσον ἀπαιτητικὸν καὶ αὐστηρόν, ὥστε θέλει τὸν ἄνθρωπον ὡς ξύλον, ὡς μάρμαρον, ἀναίσθητον καὶ νεκρὸν πρὸς πᾶσαν εὐχαρίστησιν τῆς ζωῆς!»

Ταλαίπωρε ἄνθρωπε, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ἦσαι, ὁ τόσον ἀνοήτως κρίνων περὶ πράγματος, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐδοκίμασας, τοῦ ὁποίου τὴν γλυκύτητα οὐδέποτε ἐγεύθης, καὶ τοῦ ὁποίου ἑπομένως οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην δύνασαι νὰ ἔχῃς γνῶσιν!

Διατί δὲν ἐρωτᾷς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔκαμον τὴν δοκιμήν, ἐκείνους, οἵτινες διῆλθον διὰ τῆς τοιαύτης πείρας; Διατί δὲν πράττεις καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ὅ,τι συνήθως πράττεις εἰς ἄλλα ἧττον σπουδαῖα ζητήματα, ζητῶν καὶ ἀνευρίσκων καὶ συμβουλευόμενος τοὺς εἰδικούς, τοὺς πεπειραμένους, ἀλλ' ἀφίεσαι εἰς τὴν ἰδίαν σου κρίσιν καὶ διεστραμμένην ἐπιθυμίαν, ἕρμαιον τυφλῆς τύχης;

Μήπως ἐλλείπουσιν αἱ μαρτυρίαι, ἢ εἶναι ἀπρόσιτοι οἱ εἰς τοῦτο πεπειραμένοι; Ἰδού, πέριξ ἡμῶν ὑπάρχει νέφος μαρτύρων, ἐξ αὐτῶν δὲ θέλω λάβει ἕνα, ὅστις θεωρεῖται ὑπὸ πάντων οὐ μόνον ἀξιόπιστος καὶ ἀληθής, ἀλλὰ καὶ ἱκανώτατος περὶ τὸ κρίνειν καὶ ἐκτιμᾶν τὴν ἀληθῆ ἀξίαν ἑκάστου πράγματος—τὸν Ἀπόστολον Παῦλον. Ἂς ἀκούσωμεν τὴν πεῖράν του, ἥτις καὶ μακροχρόνιος ἦτο καὶ σημαντική, ἐκτεινομένη ἐπὶ εἴκοσι περίπου ἔτη, ἐν βραχυλογίᾳ δὲ ἐκτιθεμένη ἐν τοῖς ἐδαφίοις, τὰ ὁποῖα ἐξέλεξα ὡς θέμα τοῦ σημερινοῦ λόγου μου.

«Ὅταν ἀνεστρεφόμην»—λέγει—ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, εἶχον πολλὰ προνόμια, τὰ ὁποῖα ἐξετίμων μεγάλως, διὰ τὰ ὁποῖα ἐκαυχώμην, ὡς λ.χ. τὸ ***γένος*** καὶ τὴν ***καταγωγήν μου***, τὴν ***περιτομήν***, τὴν ***θρησκευτικὴν παίδευσιν*** καὶ ***ἀγωγήν μου***, τὴν ***ἄμεμπτον διαγωγήν μου*** ἀπέναντι τοῦ ἱεροῦ νόμου, κτλ. Περιτετμημένος τὴν ὀγδόην ἡμέραν, ἐκ γένους Ἰσραήλ, ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ τὴν ***δικαιοσύνην*** τὴν ***διὰ τοῦ νόμου ἄμεμπτος.*** Ἀλλ' ὅταν ἐγνώρισα τὸν Χριστόν, ὅταν ἀπὸ Φαρισαῖος καὶ διώκτης Σαῦλος ἐγενόμην Παῦλος ὁ ἐπεστραμμένος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου, εὗρον ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρότερον ἐθεώρουν κέρδη, μοὶ ἦσαν ζημία—ἐκεῖνα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηριζόμην καὶ ἐκαυχώμην, εὗρον ὅτι ἦσαν οὐ μόνον ἀνωφελῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια ἄνευ τοῦ Χριστοῦ».

Λοιπὸν περιφρονεῖς καὶ εἰς οὐδὲν λογίζεσαι τὸ ν' ἀνήκῃ τις εἰς ἔθνος μέγα καὶ ἀρχαῖον, νὰ κατάγηται ἐκ γονέων περιφανῶν, νὰ ἀνήκῃ εἰς θρησκείαν νομοθετηθεῖσαν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Ἰεχωβᾶ, καὶ νὰ ἦναι ὁ ἴδιος σώφρων, ἠθικὸς καὶ εὐσεβής; δύναται νὰ ἐρωτήσῃ τις. Μὴ γένοιτο! ἀπ' ἐναντίας πάντα ταῦτα θεωρῶ καὶ πραγματικῶς εἶναι πλεονεκτήματα μεγάλα καὶ πολύτιμα, καὶ πᾶς ὅστις εἶναι κάτοχος καὶ ἑνὸς τούτων, πρέπει νὰ ἦναι εὐγνώμων πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦτο. Ἀλλ' εἰς τὸ μέγα καὶ σπουδαῖον ζήτημα τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν μας, ταῦτα οὐ μόνον δὲν ὠφελοῦσιν ἄνευ τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πολλάκις καὶ βλάπτουσι τὸν ἄνθρωπον, διότι ἀποτρέπουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποβλέψῃ διὰ τὴν σωτη-

ρίαν του ἐντελῶς εἰς ***μόνον τὸν Χριστόν***, τὸ μόνον ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν δεδομένον, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ σωθῶσιν.

Εἶχε δίκαιον λοιπὸν ὁ Παῦλος, λέγων ὅτι συγκρίνας αὐτὰ μὲ τὸν Χριστόν, τὰ εὗρεν οὐ μόνον ἀνωφελῆ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμια. Ναί, ἔχει δίκαιον νὰ λέγῃ καὶ νὰ κηρύττῃ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ Χριστοῦ—τοῦ χαρακτῆρός Του, τοῦ ἔργου Του, τῶν ὑποσχέσεών Του, τῆς ἀγάπης Του—ἦτο τὸ ἓν ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου εἶχε χρείαν, πάντα δὲ τὰ ἄλλα, ὅσῳ καλὰ καὶ ἔξοχα καὶ ἂν ἦσαν καθ' ἑαυτά, τῷ ἐφαίνοντο ὡς ζημία.

Τοιαύτη ἦτο ἡ πεῖρα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὅταν ἠσπάσθη τὸν Χριστιανισμόν, ὅταν ἐγνώρισε τὸν Χριστόν. Ἂς ἀκούσωμεν δὲ τί λέγει, ποίαν ἰδέαν ἐσχημάτισε περὶ αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ ὑπηρέτησε τὸν Χριστὸν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ συνῳκειώθη μετ' Αὐτοῦ: «Οὐ μόνον δὲ ***τότε***», λέγει, «ἐν ἀρχῇ δηλ. τοῦ Χριστιανικοῦ μου βίου, ὅτε κατὰ πρῶτον ἐγνώρισα τὸν Χριστὸν ὡς τὸν ἀναμενόμενον Μεσσίαν, εὗρον ἀνωφελῆ καὶ ἐπιζήμια ὅσα μέχρι τοῦδε ἐθεώρουν ὡς κέρδη, ὡς πλεονέκτημα, ἀλλὰ καὶ ***τώρα***, μετὰ 20 ἐτῶν δοκιμασίαν—***τώρα***, ὅταν Τὸν γνωρίζω ἐκ πείρας ὡς Κύριόν μου—τώρα, ὅταν κατέχω τὴν ἀγάπην Του καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς ἐν τῇ καρδίᾳ μου—ἀκόμη καὶ τώρα οὐ μόνον ἐκεῖνα θεωρῶ ζημίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο κοσμικὸν πλεονέκτημα καὶ ἐξωτερικὸν προνόμιον λογίζομαι ὡς σκύβαλα, ὡς μηδεμιᾶς ἀξίας πράγματα, παραβαλλόμενα πρὸς τὸ ἔξοχον τῆς γνώσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μου».

Ἵνα δὲ μή τις νομίσῃ ὅτι ἡ διαβεβαίωσις αὕτη ἦτο ἁπλοῦς λόγος, φέρει πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς καὶ τὴν ἰσχυροτάτην ἀπόδειξιν, τὴν ***ἀπώλειαν πάντων*** τῶν πλεονεκτημάτων καὶ συμφερόντων—πάντων ὅσα ὑπὸ κοσμικὴν ἔποψιν θεωροῦνται καὶ εἶναι πολύτιμα. «Διὰ τὸν ὁποῖον (Χριστὸν) ἐζημιώθην τὰ πάντα», ἐθνικότητα, συγγένειαν, ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, ἐλπίδας λαμπροῦ κοσμικοῦ μέλλοντος καὶ ἐλευθερίαν. Πάντες γνωρίζομεν πόσον σκληρὸν εἶναι ν' ἀποβληθῇ τις ἀπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ ἔθνους του—ν' ἀφορισθῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πατέρων του—νὰ ἀποκηρυχθῇ ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του, καὶ νὰ περιφρονῆται καὶ ὑβρίζηται ὑπὸ πάντων ὡς αἱρετικός, ὡς ἀρνησίθρησκος, χάριν τῶν θρησκευτικῶν του φρονημάτων. Ὀλίγοι δὲ εἶναι οἱ ἔχοντες τὸ θάρρος νὰ κάμωσιν οὐχὶ τοιαύτας θυσίας, ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας καὶ ὀλιγωτέρας, διὰ τὸν Χριστόν.

Τοῦ Παύλου ὅμως αἱ ζημίαι δὲν περιωρίζοντο εἰς μόνας τὰς ἀπωλείας ταύτας, ἀλλ' ἐπεξετείνοντο ἔτι μακρότερον. Διότι οὐ μόνον ἀπεκόπη ἀπὸ τῆς ὁλομελείας τοῦ ἔθνους του, ἀλλὰ καὶ ἀπηνῶς καὶ ἀμειλίκτως κατεδιώχθη καὶ πολυτρόπως ἐταλαιπωρήθη ὑπὸ τὸν ὁμοεθνῶν του. Οὐ μόνον ἀφωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν πατέρων του, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν Ρωμαϊκῶν ἀρχῶν ἐσύρθη κατηγορούμενος ὡς ἄξιος θανάτου. Οὐ μόνον ἔχασε τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑψηλὴν θέσιν καὶ τὴν ὁποίαν ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν παρὰ τῷ ἔθνει του, ἀλλὰ καὶ καθυπεβλήθη εἰς παντοειδεῖς στερήσεις—εἰς πεῖναν καὶ δίψαν καὶ γυμνότητα, ὥστε ἠναγκάζετο νὰ ἐργάζηται διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ χειρῶν πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ναί, χάριν τοῦ Χριστοῦ ὑπέστη πλείονα τούτων,—ἐδιώχθη, ἐραβδίσθη, ἐτέθη εἰς δεσμὰ καὶ ἐβλήθη εἰς φυλακήν· καὶ ὅμως οὐ μόνον δὲν

παρεπονεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἔχαιρε, διότι εὗρε διὰ μακρᾶς πείρας τὴν γνῶσιν, τὴν φιλίαν, τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν καλλιτέραν καὶ πολυτιμωτέραν πάντων τούτων.

Εἰς τί δὲ συνίστατο τὸ ἔξοχον, τὸ πολύτιμον τῆς γνώσεως ταύτης, χάριν τῆς ὁποίας ὁ Παῦλος οὐ μόνον τὰ κοσμικά του πλεονεκτήματα καὶ συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ζωὴν αὐτοῦ ἐζημιώθη καὶ ἐθεώρει ὡς σκύβαλον; Εἰς τὰ ἑξῆς:

1. Εἰς τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ γνῶσις αὕτη δύναμιν νὰ καθιστᾷ τὸν κάτοχον αὐτῆς **ταπεινόφρονα** καὶ **πρᾶον**, καὶ ν' ἀφαιρῇ ἀπὸ τὴν καρδίαν τὴν ὑπερηφάνειαν, ἥτις ἦτο τὸ πρῶτον ἁμάρτημα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι τὸ δυσκολώτατον νὰ ἐκριζωθῇ. Ὅσῳ δὲ περισσότερον ὁ πιστὸς γνωρίζει τὸν Χριστόν, τοσοῦτον καὶ ἡ χάρις αὕτη τῆς ταπεινοφροσύνης αὐξάνει, τοσοῦτον ὀλιγώτερον καὶ ταπεινότερον φρονεῖ περὶ ἑαυτοῦ, περὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἀξίας του.

Τούτων ἕνεκα πανταχοῦ καὶ πάντοτε οἱ εὐσεβέστατοι τῶν ἀνθρώπων εἶναι καὶ οἱ μᾶλλον ταπεινόφρονες.

2. Εἰς τὴν ὁποίαν κέκτηται δύναμιν νὰ καταστέλλῃ καὶ **νὰ ἀφαιρῇ πᾶσαν κλίσιν καὶ εὐχαρίστησιν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ**, νὰ καθαρίζῃ δὲ καὶ νὰ ἁγιάζῃ καὶ νὰ ἐλευθερώνῃ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς δυνάμεως τῆς ἁμαρτίας, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ αὕτη πλέον κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῆς. Δύναται μὲν νὰ ταράττῃ καὶ ἐνίοτε νὰ καταβάλλῃ τὸν εὐσεβῆ, ἀλλ' οὐδέποτε πλέον κατακτᾷ τὴν καρδίαν καὶ τὴν ἀγάπην του.

3. Εἰς τὴν ὁποίαν κέκτηται δύναμιν **ν' ἀνυψώνῃ καὶ ἐξευγενίζῃ τὸν ἄνθρωπον**, ἐξυψοῦσα καὶ ἐξευγενίζουσα τὰ ἐλατήρια, ἁγιάζουσα τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, ὥστε τοῦ λοιποῦ νὰ ἦναι **νέα κτίσις** ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὰ παλαιὰ παρέρχονται, τὰ πάντα δὲ γίνονται νέα.

4. Εἰς τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον **ἀγαθὴν ἐπιρροὴν** εἰς τὰς ποικίλας σχέσεις καὶ **περιπετείας τοῦ βίου**, ὥστε νὰ ὑποφέρῃ αὐτὰς ὁ εὐσεβὴς μετὰ τελείας ὑποταγῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

5. Εἰς τὴν ὁποίαν χορηγεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον **εἰρήνην, χαράν, θάρρος** καὶ **παρηγορίαν** εἰς τὰς θλίψεις καὶ πάσας τὰς περιπετείας καὶ κινδύνους τῆς παρούσης ζωῆς καὶ ἀφοβίαν τοῦ θανάτου.

Ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ὁ ἄνθρωπος περιστοιχίζεται ὑπὸ πολλῶν κακῶν — ἀσθενειῶν, θλίψεων, ζημιῶν, διωγμῶν, πειρασμῶν—ἅτινα τὸν ἐνοχλοῦσι, τὸν ταράττουσι, τὸν θλίβουσι, τὸν ἀποθαρρύνουσιν, ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου τὸν τρομάζουσιν. Ἐν ταῖς περιστάσεσι ταύταις καὶ ἰδίως ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θανάτου, οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τὴν ψυχὴν εἰρήνην, χαράν, θάρρος, στήριγμα καὶ ἀφοβίαν, εἰμὴ ὁ Χριστός. «Καὶ ἐν κοιλάδι σκιᾶς θανάτου ἐὰν περιπατήσω», ἔκραζεν ὁ Ψαλμῳδός, «δὲν θέλω φοβηθῆ κακόν, διότι Σὺ εἶσαι μετ' ἐμοῦ καὶ ἡ βακτηρία Σου μὲ παρηγορεῖ». Ὁ θεμελιώνων ἑπομένως τὰς ἐλπίδας του ἐπὶ τὸν Χριστόν, δὲν θέλει καταισχυνθῆ. Πᾶν ἄλλο στήριγμα, πᾶν ἄλλο καταφύγιον εἶναι σαθρὸν καὶ ἀκροσφαλές, ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ βράχος τῶν αἰώνων, ὁ λιμὴν ὁ ἀκύμαντος, τὸν ὁποῖον οὐδεμία τρικυμία δύναται νὰ ταράξῃ.

Τοιαύτη ἡ δύναμις καὶ τοιοῦτοι οἱ καρποὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως τοῦ Κυ-

ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς σωζούσης πίστεως. Τὸ ἔξοχον τῆς γνώσεως ταύτης ὑπερτερεῖ κατὰ τὸ ὕψος πᾶσαν γνῶσιν τῆς τε φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, διότι ἁρμόζει εἰς τὴν κατάστασιν καὶ θέσιν τοῦ πεπτωκότος ἀνθρώπου καὶ τῷ προμηθεύει πᾶν, οὗτινος ἔχει χρείαν, πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμεῖ,—πᾶσαν σωτήριον γνῶσιν καὶ χάριν.

Καὶ τώρα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ φίλοι, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἐρωτήσω, πῶς ἔχει τὸ ζήτημα τοῦτο, ἡ ὑπόθεσις αὕτη, μὲ ἕκαστον ἐξ ὑμῶν; Πάντες σεῖς ὀνομάζεσθαι Χριστιανοί· ἀλλὰ γνωρίζετε ἆρά γε τὸν Χριστόν, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρετε, ὅπως ἱστορεῖται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ; ἢ εἶσθε μόνον κατ' ὄνομα Χριστιανοί, μὴ γνωρίζοντες Αὐτόν, μηδὲ δοκιμάσαντες τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροὴν τῶν διδασκαλιῶν, τῶν παθημάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ ἐν ταῖς ψυχαῖς καὶ ἐν τῷ βίῳ σας;

Ὡς ἁμαρτωλοὶ εἶσθε κοπιασμένοι καὶ πεφορτισμένοι, καὶ ἔχετε χρείαν ἀνακουφίσεως καὶ ἀναπαύσεως. Τοιαύτην δ' ἀνάπαυσιν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μόνον ὁ Χριστὸς δύναται νὰ δώσῃ καὶ δίδει δωρεὰν εἰς τοὺς προσερχομένους καὶ πιστεύοντας εἰς Αὐτόν. Εἶναι πρᾶος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, ὁ δὲ ζυγός του χρηστός, καὶ τὸ φορτίον του ἐλαφρόν. Δὲν ἀπαιτεῖ νὰ θυσιάσητε τὰς φυσικὰς κλίσεις σας, διότι Αὐτὸς ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐνεφύτευσε ταύτας ἐν αὐτῷ· ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ τὰς ἱκανοποιῆτε πρὸς ἰδίαν ὑμῶν εὐτυχίαν. Οὔτε ζητεῖ παρ' ὑμῶν νὰ στερηθῆτε τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν καὶ ἀπολαύσεων, διότι Αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰς ἐδημιούργησε πρὸς ἀπόλαυσιν ὑμῶν· ἀλλ' ἀπαιτεῖ νὰ τὰς ἀπολαμβάνετε οὕτως ὥστε νὰ συντείνωσι καὶ νὰ συνεργῶσι πρὸς τὸ καλόν σας. Πρὸς Αὐτὸν λοιπὸν προσέλθετε καὶ Αὐτὸν δοκιμάσατε καὶ ἴδετε ὅτι ἀγαθὸς ὁ Κύριος εἰς πάντας τοὺς πεποιθότας ἐπ' Αὐτόν, καὶ θέλετε εὕρει ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχάς σας.

Καὶ πρὸς τοὺς ὅσοι ἐκ τῶν ἀκροατῶν μου ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἐγνώρισαν τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν ὁποίων ἡ καρδία ἀνεκαινίσθη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀποτείνω τὴν ἐρώτησιν: Ποία εἶναι ἡ ἰδική σας πεῖρα; Τινὲς ἐξ ὑμῶν ἔχετε γνωρίσει τὸν Χριστὸν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν· ποίαν ἰδέαν ἐσχηματίσατε περὶ Αὐτοῦ ἐκ τῆς πολυχρονίου ταύτης μετ' Αὐτοῦ γνωριμίας σας; Πῶς τὸν ἐγνωρίσατε; ποίαν ἐκτίμησιν κάμνετε τῆς γνώσεώς σας ταύτης; Τί ἐζημιώθητε, καὶ τί ἐκερδήσατε, καὶ τί εἶσθε ἕτοιμοι νὰ θυσιάσητε χάριν τῆς γνώσεως ταύτης; Ἆρά γε ἡ πεῖρα ὑμῶν εἶναι ὡς ἡ τοῦ Παύλου, παρήγορος, πλουσία, πολύτιμος; ἢ τοὐναντίον εἶναι πτωχὴ καὶ πενιχρά, καὶ διὰ τοῦτο στερεῖσθε καὶ τῶν καρπῶν τῆς πείρας τοῦ Παύλου; Ἐὰν οὕτως ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, αἰτία εἶναι τὸ ὅτι δὲν ἐξετιμήσατε ὡς πρέπει καὶ ὅσον πρέπει, τὸ ἔξοχον τῆς γνώσεως ταύτης, καὶ διὰ τοῦτο φαίνεσθε εἰσέτι προσκεκολλημένοι εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μᾶλλον ἢ εἰς τὰ πνευματικά. Λέγετε ὅτι ἐγνωρίσατε τὸν Χριστόν, ὅτι ἐδοκιμάσατε τὴν δύναμιν τῶν παθημάτων καὶ τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ. Ἀλλὰ ποῖα τὰ τεκμήρια τῆς γνωριμίας σας ταύτης; Ποῦ ἡ πρὸς Αὐτὸν πίστις καὶ ἡ ἀγάπη σας; Ποῦ ἡ δι' Αὐτὸν ἐργασία σας καὶ οἱ καρποὶ τῆς ὑπὲρ Αὐτοῦ ὑπηρεσίας σας; Δείξατε, ἐὰν δύνασθε, τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους μέχρι σήμερον ἐφέρατε πρὸς τὸν Κύριόν σας, τὰς θυσίας καὶ τὰ παθήματα, ἅτινα ὑπέστητε χάριν Αὐτοῦ, καὶ τὴν προθυμίαν σας τοῦ νὰ θυσιάσητε τὰ πάντα δι' Αὐτόν.

Πόσον λυπηρὰ ἡ κατάστασις ἐκείνων, οἵτινες ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐγνώρισαν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ὅμως δὲν δύνανται, ὡς ὁ Παῦλος, νὰ φέρωσιν ἀποδείξεις τούτου! Καὶ πόσον ἐπάναγκες δι᾿ αὐτοὺς εἶναι τὸ νὰ ἐξέλθωσι τῆς καταστάσεως ταύτης, πρὶν ἢ κληθῶσιν ἐνώπιον Ἐκείνου, ὅστις δὲν ἀποβλέπει εἰς πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀλλ᾿ ἀποδίδει εἰς ἕκαστον κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Εἴθε πάντες νὰ ἀκούσωμεν παρ᾿ Αὐτοῦ, ὅταν σταθῶμεν πρὸ τοῦ βήματός Του, τὴν ἀναγνώρισιν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης ἡμῶν διὰ τῶν μακαρίων λέξεων: «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου!» Ἀμήν.

(Ἐκ τῶν τοῦ Μιχαὴλ Καλοποθάκη)

ΤΟ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Τὴν 6 Ὀκτωβρίου συνεκροτήθη ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ ἐν Γενεύῃ Διαρκοῦς Γραφείου τῆς Εἰρήνης τὸ 27ον Διεθνὲς Συνέδριον τῆς ὀργανώσεως ταύτης. Παρῆσαν 108 ἀντιπρόσωποι ἐκ 18 ξένων χωρῶν καὶ περίπου 70 ἀντιπρόσωποι Ἕλληνες. Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου διήρκεσαν ἐπὶ 6 ἡμέρας, ἔληξαν δὲ διὰ συνεδριάσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἀμφικτυονικὸν θέατρον τῶν Δελφῶν, ὅπου καὶ ἐψηφίσθησαν τὰ πορίσματα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου.

Βεβαίως τὸ Συνέδριον τοῦτο δὲν εἶχεν ἐπίσημον χαρακτῆρα, δηλ. οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὸ δὲν ἀντεπροσώπευον Κυβερνήσεις, ἀλλ᾿ ἰδιωτικὰς εἰρηνιστικὰς ὀργανώσεις. Καὶ διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐθεώρησαν τὸ Συνέδριον ὡς ἄχρηστον ματαιοπονίαν.

Ἡμεῖς τοὐναντίον φρονοῦμεν, ὅτι ἀκριβῶς διότι οἱ ἀντιπρόσωποι ἀντεπροσώπευον οὐχὶ τὰς Κυβερνήσεις, ἀλλὰ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν πατρίδων των, ἡ προσπάθειά των εἶναι μᾶλλον ἀξιοσημείωτος καὶ ἐνδεικτικωτέρα. Καὶ μολονότι τὰ τοιαῦτα συνέδρια μοιραίως περιορίζονται εἰς τὴν διατύπωσιν εὐχῶν καὶ ψηφισμάτων, ἅτινα ἐπὶ τοῦ παρόντος μένουν ἀπραγματοποίητοι πόθοι καὶ θεωρίαι, ἐν τούτοις εἶναι χρήσιμος ἡ συχνὴ συγκρότησις αὐτῶν καὶ συντελεστικὴ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς παγκοσμίου κινήσεως ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ κατὰ τοῦ πολέμου.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐνομίσαμεν ἐπίκαιρον τὴν δημοσίευσιν τῶν κάτωθι δύο σχετικῶν ἄρθρων. Τὴν ἀπαισιοδοξίαν τοῦ πρώτου ἄρθρου δὲν συμμεριζόμεθα, εἴμεθα ὅμως σύμφωνοι πρὸς τὸ συμπέρασμα ἀμφοτέρων τῶν ἄρθρων, ὅτι ἡ πραγματικὴ καὶ ἑδραία παγκόσμιος εἰρήνη μόνον διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ.

ΕΙΡΗΝΗ

«Καὶ ἰάτρευσαν τὸ σύντριμμα τοῦ λαοῦ μου ἐπιπολαίως, λέγοντες, Εἰρήνη, εἰρήνη, καὶ δὲν ὑπάρχει εἰρήνη».

(Ἱερεμ. Ϛ΄. 14).

Ὅσον καὶ ἂν ποθῶμεν τὴν παγκόσμιον εἰρήνην, ὅσον καὶ ἂν ἀποτροπιαζώμεθα καὶ αὐτὴν τὴν ἰδέαν ἑνὸς νέου πολέμου, ἂς προσέχωμεν μὴ ὑποπέσωμεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν καταδίκην, εἰς ἣν καὶ οἱ ψευδοπροφῆται ἐκεῖνοι, οἵτινες διεσάλπιζον τὴν εἰρήνην, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπῆρχεν. Ἂς μὴ διεγείρωμεν ἀπατηλὰς ἐλπίδας, ὑπὸ τῶν ἰδίων μας πόθων βαυκαλιζόμενοι. Ἂς μὴ εἴπωμεν, ὡς οἱ ψευδοπροφῆται ἐκεῖνοι, πρὸς τὸν λαὸν Ἰσραήλ: «Δὲν θέλετε ἰδεῖ μάχαιραν οὐδὲ πεῖναν, ἀλλὰ θέλω σᾶς δώσει εἰρήνην ἀσφαλῆ» (Ἱερεμ. ιδ΄. 13).

Μία τοιαύτη πεποίθησις ἦτο γενικῶς διαδεδομένη ἀκριβῶς πρὸ τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου· ἀλλὰ πόσον τρομερὰ ἀφύπνισις ἐπηκολούθησεν! Ἀπὸ πόσα στόματα, ἅτινα ἐβεβαίωναν ὅτι ἕνας πόλεμος εἶναι πρᾶγμα ἀφάνταστον καὶ ἀδύνατον, δὲν ἠκούσθη τότε ἡ σπαραξικάρδιος κραυγή: «Ἐπροσμέναμεν εἰρήνην, ἀλλ' ἰδοὺ οὐδὲν ἀγαθόν! καὶ τὸν καιρὸν τῆς θεραπείας καὶ ἰδοὺ ταραχή!» (Ἱερεμ. ιδ΄. 19).

Κατόπιν τῆς τρομερᾶς ἐκείνης διαψεύσεως, φανερὸν εἶναι ὅτι πρέπει νὰ παύσωμεν οἰκοδομοῦντες χάρτινα παλάτια εἰρήνης ἐπάνω εἰς θεμέλια ἄμμου.

Δικαιολογημένος καὶ ὡραῖος ὁ πόθος τῆς εἰρήνης—τῆς εἰρήνης τῆς καρδίας, τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ ποῦ ἡ ἐλπὶς ἀνθρωπίνης εἰρήνης; Ἀποκλείεται ἀπολύτως πᾶσα ἐλπὶς ἀνθρωπίνης εἰρήνης. Διὰ τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθειῶν οὐδέποτε θὰ διατηρηθῇ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ εἰρήνη. Ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὰς προπολεμικὰς ἐνεργείας ὑπὲρ τοῦ ζητήματος τούτου. Τὰ σχέδια ἐκεῖνα ἐχρεωκόπησαν. Δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε νὰ ἀποτρέψουν, οὔτε κἂν νὰ μετριάσουν τὰς φρικαλεότητας τοῦ πολέμου ἐκείνου—τοῦ τρομερωτάτου πολέμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου. Καὶ ἡ ἀποτυχία των ἀπέδειξεν ὅτι ἀπαιτεῖται κάτι περισσότερον ἀπὸ ἕνα διεθνῆ ὀργανισμόν, ὅπως καταστείλῃ τὰ φιλοπόλεμα πάθη τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

Ἀλλὰ καὶ τὰ μεταπολεμικὰ σχέδια ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, διὰ τὰ ὁποῖα ἀγωνίζονται τόσοι ἰδεολόγοι, ὡς ἄλλοι Σίσυφοι, ὠθοῦντες τὸν λίθον τοῦτον πρὸς τὴν ἀνωφέρειαν, μήπως παρέχουν μεγαλειτέραν πιθανότητα ἐπιτυχίας, ἀπὸ τὰ ἤδη ἀποτυχόντα προπολεμικά; Μήπως ἡ σημερινὴ θέσις τοῦ κόσμου παρουσιάζει νέον τινὰ συντελεστήν, δυνάμενον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην; Δὲν ὑπάρχει τοιοῦτος συντελεστής. Ἐξ ἐναντίας, ἡ θέσις τοῦ κόσμου σήμερον εἶναι πολὺ δυσμενεστέρα πρὸς ἐπιτυχίαν εἰρήνης ἢ πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ποία ἀνθρωπίνη δύναμις δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἰδανικὸν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης; Δὲν ὑπάρχει τοιαύτη. Οὔτε αἱ Συνδιασκέψεις περὶ Ἀφοπλισμοῦ, οὔτε ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, εἶναι ἱκαναὶ πρὸς τοῦτο, ἂν καὶ ἦναι ὡραῖαι θεωρητικῶς.

Ὁ τέλειος ἀφοπλισμὸς εἶναι ἀδύνατος. Ἀκόμη καὶ ἐὰν ὅλα τὰ κράτη ἀφωπλίζοντο ὁλοκλήρως, πάλιν αἱ διενέξεις καὶ αἱ συγκρούσεις θὰ ἐλάμβανον χώραν, ἅμα ὡς τὰ διεθνῆ πάθη ἐξηγείροντο ἕως εἰς ὡρισμένον βαθμὸν ἐξάψεως. Ἐὰν δὲ μερικὰ κράτη ἀφωπλίζοντο, ἄλλα δὲ κράτη ὄχι, ἡ κατάστασις θὰ ἦτο ἔτι χειροτέρα. Ἐκτὸς τούτου, εἶναι μοιραῖον νὰ εὕρῃ κράτος τι ἕνα τρόπον καταστρατηγήσεως τοῦ ἀφοπλισμοῦ. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν, καὶ ἂν σταματήσουν ὅλοι οἱ ἐξοπλισμοὶ καὶ καταργηθοῦν τὰ πυροβόλα καὶ αἱ λόγχαι, τὰ ἔθνη θὰ ὁπλισθοῦν μὲ ἄλλα ὅπλα ἀπείρως φονικώτερα, ἅτινα παρέχουσιν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐφευρέσεις.

Ἡ διαιτησία; Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν; Ὡραῖαι θεωρίαι, ἀλλὰ δύσκολοι εἰς τὴν ἐφαρμογήν. Εἰς τὴν διαιτησίαν τὰ περισσότερα ἔθνη ἀρνοῦνται νὰ παραπέμψουν τὰ ζητήματα τῆς ἐθνικῆς των «τιμῆς» καὶ ἀνεξαρτησίας. Ἡ δὲ διαδικασία τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν εἶναι τόσον βραδυκίνητος, ὥστε εἶναι λίαν ἀπίθανον νὰ δυνηθῇ νὰ συγκρατήσῃ τὰς διεθνεῖς ἐξάψεις, ἕως οὗ ἐκφέρῃ τὰς ἀποφάσεις της. Καὶ τέλος, διὰ ποίας ὑλικῆς δυνάμεως δύναται σήμερον ἡ Κ. τ. Ε. νὰ ἐπιβάλῃ τὰς ἀποφάσεις της εἰς τὰ ἐπὶ μέρους κράτη, ἐὰν ταῦτα ἀρνηθοῦν νὰ ἀποδεχθοῦν τὰς ἀποφάσεις της;

Εἷς δὲ ἐπιπρόσθετος κίνδυνος διὰ τὴν εἰρήνην εἶναι αἱ διάφοροι δικτατορίαι, αἵτινες ἀνεφάνησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς διαφόρους χώρας τῆς Εὐρώπης μεταπολεμικῶς.

«Αἴ! τότε ἂς ἀναλάβουν αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης!» λέγουν πολλοί, βλέποντες ὅτι αἱ ἄλλαι ἀνθρώπιναι προσπάθειαι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης βαίνουν μοιραίως πρὸς τὴν ἀποτυχίαν. Καὶ ἐξορκίζουν τὰς Ἐκκλησίας, ὅπως καταβάλουν τὰς ἡνωμένας των προσπαθείας, ἵνα ἀποτρέψουν τὴν ἐπικειμένην καταστροφήν. Διότι, λέγουν, εἰς μίαν ὁλόκληρον Εὐρώπην κατ᾿ ὄνομα Χριστιανικὴν δὲν εἶναι δυνατὸν αἱ Ἐκκλησίαι νὰ μὴ ἔχουν τόσην ἐπιβολήν.

Ἀλλὰ δύνανται αἱ Ἐκκλησίαι νὰ κατορθώσουν τοῦτο; Δὲν δύνανται. Ἐν πρώτοις, καὶ ἂν ἤθελεν ὑποτεθῇ ὅτι ἦσαν πανίσχυροι ἐν Εὐρώπῃ, ἀπομένει ἡ (μὴ Χριστιανικὴ) Ἀσία, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ᾿ ὄψιν εἰς τὸ ζήτημα ἐνδεχομένου πολέμου. Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν αἱ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν Ἀσίαν, ἐὰν αὕτη ἤθελεν ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Εὐρώπης;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς προεῖπε σαφῶς, ὅτι πόλεμοι καὶ φῆμαι πολέμων θὰ ἐπικρατήσουν καθ᾿ ὅλην τὴν παροῦσαν οἰκονομίαν τοῦ κόσμου. Δὲν ἐπεφόρτισε δὲ τὴν Ἐκκλησίαν Του μὲ τὸ ἔργον τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς παγκοσμίου εἰρήνης, γνωρίζων ὅτι πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἡ ἰδία Του ἐπιβλητικὴ Παρουσία, καὶ ἡ ἀπ᾿ εὐθείας ἐπέμβασις τῆς παντοδυναμίας Του. Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν ἡ Ἐκκλησία νὰ καταβάλῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς εἰρήνης, ἀπουσιάζοντος τοῦ Κυρίου αὐτῆς;

Ἕνα τῶν ἐχθρῶν τούτων ὑπέδειξεν ὁ Λόϋδ Τζῶρτζ εἰς μίαν δημοσίαν ὁμιλίαν του, εἰπών: «Ὁ Διάβολος ἦτο μεταξὺ τῶν φονευθέντων κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον; Δὲν εἶδα τὸ ὄνομά του εἰς κανένα κατάλογον τῶν φονευθέντων. Αὐτὸς εἶναι ὁ κυριώτερος προαγωγὸς τοῦ πολέμου καὶ ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης».

Πράγματι, ὡς ὀρθῶς μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ Ἄγγλος πολιτικός, «εἰς τὸ βάθος

τῆς εἰκόνος ἐλλοχεύει ἡ ἀπαισία μορφὴ τῆς πονηρᾶς ἐκείνης δυνάμεως, τὴν ὁποίαν οἱ πατέρες μας ὠνόμαζον ***Διάβολον***». Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ αἰσθανθῇ καὶ ἡ παροῦσα γενεὰ ὅτι ὑπάρχει καὶ εἶναι πραγματικὴ προσωπικότης ἡ δύναμις ἐκείνη τοῦ Κακοῦ, ὁ Πονηρός, τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὁποίου διεκήρυξε σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Αἱ δὲ θεόπνευστοι προφητεῖαι τῆς Ἁγ. Γραφῆς βεβαιοῦν ὅτι εἰρήνη δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ἕως οὗ περιορισθῇ ὁ Σατανᾶς. Διὰ νὰ περιορισθῇ δὲ οὗτος, ὅστις εἶναι ὁ ἀρχηγὸς καὶ ὑποκινητὴς τῆς ἀνταρσίας κατὰ τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ἀπαιτεῖται δύναμις ὑπεράνθρωπος, καθότι καὶ ὁ Διάβολος εἶναι ὑπεράνθρωπος.

Ὁ δεύτερος ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ***ἀνθρωπίνη φύσις***, τὴν ὁποίαν ὁ κ. Λόϋδ Τζῶρτζ ἐχαρακτήρισεν ὡς ***ἀνεπίδεκτον νουθεσίας***. Ἀλλ' ἂν καὶ ἀνεπίδεκτος νουθεσίας, ἡ ἀνθρωπότης εἶναι ***ἐπιδεκτικὴ ἀπολυτρώσεως διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τοῦ Χριστοῦ***, «ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου» (Α'. Πέτρ. α'. 19). Ποίαν δὲ μεγαλειτέραν ἐκδούλευσιν δύνανται νὰ παράσχουν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἀπὸ τὸ νὰ διακηρύξουν τὴν ἀγαθὴν ταύτην ἀγγελίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν παροῦσαν ἐντατικὴν παγκόσμιον κρίσιν, ὁπόταν πάντα τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν ὑποδεικνύουν οὐχὶ πολὺ ἀπέχουσαν τὴν ἐπάνοδον τοῦ Κυρίου;

Ὁποία ἀνακούφισις καὶ χαρὰ διὰ τὸν πολιτικὸν ἡγέτην, τὸν ἀπηυδημένον ἐκ τῆς ἀναζητήσεως τῆς εἰρήνης ἐκεῖ ὅπου εἰρήνη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ὅταν πεισθῇ καὶ διακηρύξῃ ὅτι διὰ μόνου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναται νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἡ εἰρήνη ἐπὶ τῆς γῆς! Χαῖρε λοιπόν, Ἄρχον τῆς εἰρήνης! Οὐχὶ πλέον σύμβολον, ἀλλὰ πραγματικότης!

Ὁ προφήτης, πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, προανήγγειλε τὴν ὑπ' Αὐτοῦ πραγματοποίησιν τῆς παγκοσμίου εἰρήνης: «Καὶ θέλει κρίνει ἀναμέσον τῶν ἐθνῶν καὶ θέλει ἐλέγξει πολλοὺς λαούς. Καὶ θέλουσι σφυρηλατήσει τὰς μαχαίρας αὐτῶν διὰ ὑνία καὶ τὰς λόγχας αὐτῶν διὰ δρέπανα· δὲν θέλει σηκώσει μάχαιραν ἔθνος ἐναντίον ἔθνους, οὐδὲ θέλουσι μάθει πλέον τὸν πόλεμον» (Ἠσα. β'. 4).

Πόσον παρήγορος διαβεβαίωσις! «Δὲν θέλουσι μάθει πλέον τὸν πόλεμον!». Αὐτὸ εἶναι ἡ τελεία, ἡ ἀληθὴς εἰρήνη, ὅταν τὰ ἔθνη δὲν θὰ γνωρίζουν πλέον τί ἐστι πόλεμος! Καὶ τὴν εἰρήνην ταύτην πιστεύομεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θέλει πραγματοποιήσει, διότι, ὅταν ἔλθῃ, θὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν «τοῦ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα» (Φιλιππ. γ'. 21).

(Ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ). ***Χρισταβέλλα Πάγχωρστ.***

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

«Εἰρήνην ἀφίνω εἰς ὑμᾶς. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδω εἰς ὑμᾶς».
(Ἰωάν. ιδ'. 27).

Μετὰ μίαν πολεμικὴν σύρραξιν τῶν λαῶν τῆς ὑφηλίου, μίαν ἀναστάτωσιν τῆς κοινωνικῆς, τῆς ἐμπορικῆς, τῆς πολιτικῆς, θὰ προσθέσω καὶ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, εἶναι φυσικὸν νὰ ὁμιλῇ ὁλόκληρος ὁ κόσμος περὶ εἰρήνης, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τὴν ὁμαλότητα, τὴν ἠρεμίαν, τὴν γαλήνιον ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς μορφὰς καὶ ἐκδηλώσεις.

Αἱ ποικῖλαι εἰρηνιστικαὶ ὀργανώσεις εὑρίσκονται εἰς κίνησιν, ἵνα συντελέσουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν φιλειρηνικῶν ἐπιρροῶν καὶ ἀρχῶν εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις—ὡς π.χ. τὸ ἐσχάτως συγκληθὲν ἐνταῦθα 27ον Διεθνὲς Συνέδριον τῆς Εἰρήνης.

Ἡ ἀποκήρυξις τοῦ πολέμου ὡς ἐκτὸς νόμου καὶ ἡ πρότασις περὶ τῆς διὰ διαιτησίας ἐπιλύσεως τῶν διεθνῶν διαφορῶν, ὡς καὶ τὰ διάφορα διεθνῆ σύμφωνα, εἶναι ἐνέργειαι πολὺ φυσικαί, λόγῳ τῶν καταστροφῶν καὶ δῃώσεων καὶ τῶν θυμάτων, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ μία πολεμικὴ περιπέτεια.

Δὲν ἐξεύρω ἐὰν ὁ σημερινὸς κόσμος, ἀφ' ἑνὸς ἐπιδιώκων τὴν εἰρήνην καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξοπλιζόμενος λόγῳ τῆς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καχυποψίας καὶ δυσπιστίας, εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἡ ὁποία θὰ φέρῃ ἀσφαλῶς εἰς τὸ ποθητὸν τέλος—εἰς τὴν εἰρήνην. Φρονῶ ὅτι ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ τέλος τοῦτο, ἔχει ἀλλαχόθεν τὴν ἀφετηρίαν του. Καὶ ὅπως, ὅταν θέλωμεν νὰ ξηλώσωμεν πλεκτόν τι ἀντικείμενον, πρέπει νὰ εὕρωμεν τὴν ἀρχὴν —τὴν ἄκραν τῆς κλωστῆς—καὶ ἐκεῖθεν νὰ διαλύσωμεν τὸ πλεκτόν, οὕτω καὶ ἐδῶ—πρέπει νὰ εὕρωμεν ***τὴν ἀρχήν***, τὴν ἀφετηρίαν. Καὶ τὴν ἀρχὴν θὰ τὴν εὕρωμεν μόνον ***ἐν τῷ Χριστῷ*** καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον ἐχαιρετίσθη μὲ τοὺς λόγους «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη», πρὸ δὲ τῆς ἐμφανίσεως Αὐτοῦ ὠνομάσθη «Ἄρχων εἰρήνης», καὶ ὁ ἴδιος ἐλθὼν εἰς τὴν γῆν, ἐμακάρισε τοὺς «εἰρηνοποιούς». Ὅλα ταῦτα συνηγοροῦν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι πρέπει ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, διότι μόνος Αὐτός, ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦλθε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, εἶπεν: «Εἰρήνην ἀφίνω εἰς ἐσᾶς, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδω εἰς ἐσᾶς».

Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἐγγύτερον τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Χριστοῦ. Εἰς αὐτοὺς ἐμφαίνεται:

1. Ἡ προέλευσις τῆς εἰρήνης.
2. Ἡ φύσις καὶ αἱ ἰδιότητες τῆς εἰρήνης.
3. Ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως αὐτῆς.
4. Τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ.

1. *Ἡ προέλευσις τῆς εἰρήνης.*

Οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ χαρακτηρίζουν τὴν προέλευσίν της: «Εἰρήνην τὴν *ἐμὴν*»—δηλ. αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ὁμιλεῖ. Εἰς ἄλλο χωρίον ὀνομάζεται ***εἰρήνη τοῦ Θεοῦ,*** διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἁρμονίαν καὶ ἑνότητα καὶ ἰσότητα τοῦ Πατρὸς Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἡ εἰρήνη ἑπομένως εἶναι Θεία, ἔχουσα τὴν ἀρχὴν καὶ προέλευσιν αὐτῆς ἐξ οὐρανοῦ. Καὶ ὡς εἴδομεν, μόνον ἐπὶ τῇ προβλεπομένῃ ἐλεύσει τοῦ Μεσσίου εἰς τὸν κόσμον ἐκλήθη οὗτος «Ἄρχων εἰρήνης» καὶ κατὰ τὴν γέννησιν Αὐτοῦ ἐχαιρετίσθη μὲ τὸ ἀγγελικὸν «ἐπὶ γῆς εἰρήνη!»

Ἀλλ᾽ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἴσως θὰ εἴπῃ κανείς, πῶς θὰ ἐννοήσωμεν μίαν ἄλλην κατηγορηματικὴν ρῆσιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, διὰ τῆς ὁποίας λέγει ἀπροκαλύπτως· «Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον νὰ βάλω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν· δὲν ἦλθον νὰ βάλω εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν» (Ματθ. ι΄. 34);

Ἡ ἀπάντησις εἶναι εὔκολος, ἢ τοὐλάχιστον δὲν παρουσιάζει τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας φαντάζεταί τις. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐσκέπτοντο κατὰ τὰς ἀντιλήψεις των περὶ κοσμικῶν πραγμάτων, κοσμικῶν εὐλογιῶν, κοσμικῆς εἰρήνης μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας—ἢ καὶ περὶ εἰρηνικῆς διαβιώσεως μετὰ τῶν πέριξ ἀνθρώπων καὶ οἰκείων, ὁπότε τὰ *πάντα* θὰ ἔβαινον ὁμαλῶς. Ὁ δὲ Χριστὸς δηλοῖ ὅτι ὑπὸ ταιαύτας συνθήκας ὄχι εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν—***διαίρεσιν, χωρισμὸν***—φέρει εἰς τὸν κόσμον· διότι πᾶσα πνευματικὴ ἀλήθεια εἶναι φυσικὸν νὰ φέρῃ αὐτὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ἀφοῦ ἀμέσως διαιρεῖ τὸν κόσμον εἰς δύο διακεκριμένα καὶ ἀντίθετα στρατόπεδα ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἀληθείας. Ὁ Χριστὸς εἶναι πράγματι ὁ Ἄρχων, ὁ αὐτουργὸς τῆς εἰρήνης. Αὐτὸς οὗτος εἶναι ἡ εἰρήνη ἡμῶν—ἡ εἰρήνη ἐκείνη, ἡ ὁποία γεφυρώνει τὴν γῆν μὲ τὸν οὐρανόν, ὁπόθεν καὶ προέρχεται, ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον πρῶτον ***εἰς ἁρμονικὴν πρὸς τὸν Πλάστην του σχέσιν*** παρ᾽ ὅλην τὴν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων παρουσιαζομένην διάστασιν λόγῳ τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ. Ἔπειτα ***γεφυρώνει ὅλα τὰ χάσματα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων***—ἑνώνει τὰ διεστῶτα καὶ συνδέει τοὺς πάντας πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν ἐπικρατεῖ πλέον ἐκείνη ἡ κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐστηλίτευσεν ἄλλοτε ὁ προφήτης: «Εἰρήνη, εἰρήνη καὶ δὲν ὑπάρχει εἰρήνη». Τώρα εἶναι εἰρήνη ἐξ οὐρανοῦ προερχομένη, τὴν ὁποίαν ἀφίνει ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὧν Αὐτὸς ἡ εἰρήνη αὐτῶν, δηλαδὴ τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δύνανται οἱ ἄνθρωποι, οἱ μέχρι χθὲς ἐχθροὶ πρὸς ἀλλήλους, νὰ συνεννοοῦνται μετ᾽ ἀλλήλων.

2. *Ἡ φύσις καὶ αἱ ἰδιότητες τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ.*

Ἡ προέλευσις τῆς εἰρήνης προεξοφλεῖ τὴν φύσιν καὶ τὰς ἰδιότητας αὐτῆς. Εἴπομεν ὅτι προέρχεται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ—ἀπὸ τοῦ Θεοῦ—ἑπομένως εἶναι ***θεία καὶ πνευματική,*** διότι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα.

Ὁ Θεὸς εἶναι ***ἑνότης καὶ ἁρμονία,*** ἑπομένως ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ αὐτὰς τὰς ἰδιότητας ἔχει καὶ αὐτὰς ἐκδηλοῖ. Ὅπου λείπουν αἱ ἰδιότητες αὗται τῆς ἑνό-

τητος καὶ τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς συνεργασίας, ἐκεῖ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰρήνη.

Πιστεύομεν ἀκραδάντως ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ ἀναλαβὼν τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας καὶ πραγματοποιήσας αὐτό, ἁπλούστατα, διότι εἶναι ***Θεὸς εἰρήνης, Ἄρχων εἰρήνης***, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ εὑρίσκεται μετὰ τὸν πλασμάτων Του εἰς ἑνότητα, ἁρμονίαν καὶ συνεργασίαν. Ἀλλ' ὡς παρουσιάζεται τὸ πρᾶγμα, τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας πραγματοποιεῖται διὰ τῆς ἄρσεως ἐκείνων ***τῶν ἐμποδίων***, τὰ ὁποῖα καταστρέφουν τὴν ἑνότητα, προσβάλλουν τὴν ἁρμονίαν, ὑποσκάπτουν τὴν συνεργασίαν· καὶ ταῦτα μὲ μίαν λέξιν εἶναι ἡ ***ἁμαρτία***, μὲ τὰς ποικίλας αὐτῆς μορφὰς καὶ μυρίας ἐκδηλώσεις.

Ἐκεῖ ὅπου βασιλεύει ἡ ἁμαρτία, ὑπάρχει μῖσος καὶ ἔχθρα κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀλλήλων. Ἡ εἰρήνη λείπει, ἐπικρατεῖ «ζηλοτυπία, ἀκαταστασία, ἔρις, φιλονεικία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα». (Ἰακ. γ'. 16).

Ἐκεῖ ὅπου βασιλεύει ἡ ἁμαρτία, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' εἶναι καὶ ***ἐχθρὸς τῶν συνανθρώπων του*** καὶ ***ἐχθρὸς ἑαυτοῦ***. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται τὴν ἰδίαν του εἰρήνην—θείαν, οὐράνιον, πνευματικήν, ἑνωτικήν, ἁρμονικήν, ἡ ὁποία εἶναι ***αὐτὸς ὁ Χριστὸς*** μὲ ὅλας τὰς θείας ἰδιότητάς του, ἡ καλλιέργεια τῶν ὁποίων διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερώνει αὐτὸν ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἀποκαθιστᾷ αὐτὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστὸς ὑπόσχεται ὅτι ἀφίνει εἰς τοὺς μαθητάς Του τὴν ἰδικήν Του εἰρήνην, τὴν μόνην ἔχουσαν τὴν δύναμιν τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς ἐπικρατήσεως εἰς τὰς πνευματικὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων—ἥτις ἐπικράτησις ρυθμίζει καὶ τὰς κοσμικὰς τοιαύτας. Ὅ,τι δὲ ὑπόσχεται ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς Του, εἶναι ὑπόσχεσις καὶ παρακαταθήκη εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας.

3. Ὁ τρόπος τῆς ἀποκτήσεως τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ.

Ὅλα τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἀποκτῶνται εὐκόλως, ἀρκεῖ ***νὰ θέλῃ ὁ ἄνθρωπος*** νὰ τὰ ἀποκτήσῃ.

Τὰ ***ὑλικὰ*** δῶρα τοῦ Θεοῦ—ζωή, ὑγίεια, καθαρὸς ἀήρ, ἥλιος, δὲν χρειάζονται καμμίαν ἐξαιρετικὴν ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου προσπάθειαν. Ἀρκεῖ νὰ χρησιμοποιῶμεν τὰς φυσικάς μας δυνάμεις καὶ νὰ καλλιεργῶμεν ὡρισμένας ἀρχὰς τῆς ἐργασίας καὶ τῆς συντηρήσεως. Εἰς τὸν ἐργαζόμενον ὁ Θεὸς δίδει καὶ ὑγιείαν καὶ ζωὴν καὶ δυνάμεις. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὑπάρχουν αὐταὶ αἱ δυνατότητες.

Διὰ τὰ ***πνευματικὰ*** δῶρα—ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη—ὑπάρχουν βέβαια πνευματικαὶ συνθῆκαι, διάφοροι ἀπὸ τὰς τῶν ὑλικῶν δωρεῶν. Ἀλλ' ἡ βάσις εἶναι μία—***πίστις***. Πίστις, ὅτι, ὅταν ἔχω ἀπόφασιν νὰ ἐργασθῶ, ὁ Θεὸς θὰ μοὶ δώσῃ καὶ ἐργασίαν καὶ δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς. ***Πίστις ἀπαιτεῖται καὶ διὰ τὴν πνευματικὴν εἰρήνην***, τὴν ὁποίαν δίδει ὁ Χριστός. Πίστις ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅστις εἶναι ὁ αὐτουργὸς καὶ ὁ φορεὺς τῆς εἰρήνης καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ εἰρήνη. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ δυσκολίας εἰς τὸ εὐαπόκτητον δῶρον τῆς εἰρήνης διὰ τῆς πίστεως, εἶναι ὅτι λησμονοῦμεν μερικὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις:

Αρνητικῶς. Δὲν δύναται ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ν' ἀποκτηθῇ εἰς τὴν καρδίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, χωρὶς ***διακοπὴν πάσης σχέσεως μὲ τὴν ἁμαρτίαν.*** Δὲν δύναται ν' ἀποκτηθῇ εἰρήνη Χριστοῦ, ὅταν κυριαρχῇ τὸ ***ἐγὼ καὶ ἡ ἐγωπάθεια.*** Δὲν δύναται ν' ἀποκτηθῇ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ***ὁ ἐξιλαστήριος θάνατός Του, μένει μακρὰν ἀπὸ τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀνθρώπων.*** Ἂν ὁ κόσμος διηνεκῶς ἀποτυγχάνῃ εἰς τὰς προσπαθείας του διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, ἡ αἰτία εἶναι ὅτι ἀπέκλεισε τὸ πρόσωπον καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν σκέψιν του.

Θετικῶς. Ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ ἀποκτᾶται, ὅπως ἀποκτῶνται διὰ τῆς πίστεως πᾶσαι αἱ πνευματικαὶ ἐπαγγελίαι, ἡ σωτηρία, ἡ δικαίωσις, ἡ υἱοθεσία, ὁ ἁγιασμός—διὰ τῆς ***ἀναγεννήσεως*** τῆς καρδίας, διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀλλαγῆς τῶν αἰσθημάτων τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν τοῦτο πραγματοποιηθῇ εἰλικρινῶς, ἡ εἰρήνη εἶναι ἐξησφαλισμένη.

Ἀκούω ἐδῶ τὴν ἀντίρρησιν: «Πῶς συμβαίνει ὥστε νὰ διασπᾶται ἡ εἰρήνη, καὶ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν;» Ναί, ἐρωτήσατε τὸν ἀνθρώπινον ***ἐγωϊσμόν***, ὅστις κυριαρχεῖ παντοῦ χωρὶς ἐξαίρεσιν, καὶ φοβοῦμαι πολὺ ὅτι ἐκεῖνον, ὅστις καυχᾶται ὅτι ἀπηλλάγη αὐτοῦ, ἐκεῖνον ἐξουσιάζει περισσότερον. Καὶ ἔπειτα μὴ λησμονῆτε ὅτι μέγα μέρος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου εἶναι καὶ λέγεται Χριστιανικὸν ***κατ' ὄνομα μόνον.*** Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς δίδει τὴν εἰρήνην ἔξω ἢ ἐκτὸς ἢ χωρὶς τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκτηθῇ. Ὅταν ὅμως ἀποκτηθῇ, ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔκτασις αὐτῆς εἶναι μεγάλη.

4. Ποῖα τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ;

Ἡ εἰρήνη αὕτη: α) Εἰρηνοποιεῖ καὶ συμφιλιώνει ***τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ Θεοῦ.*** β) Εἰρηνοποιεῖ ***τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.*** γ) Εἰρηνοποιεῖ ***τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ πλησίον του.*** δ) Εἰρηνοποιεῖ τὸν ἄνθρωπον ***πνευματικῶς.*** ε) Εἰρηνοποιεῖ αὐτὸν ***κοσμικῶς.*** Καὶ τοιουτόπως μὲ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ, κυριαρχεῖ καὶ ἡ ***παγκόσμιος εἰρήνη.*** Ἄλλως εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ ***πραγματικὴ*** εἰρήνη εἰς τὸν κόσμον.

Εἴθε ὁ κόσμος ταχέως νὰ γνωρίσῃ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποίαν Ἐκεῖνος δίδει εἰς τοὺς πιστοὺς Αὐτοῦ μαθητὰς παντὸς αἰῶνος καὶ πάσης φιλῆς καὶ γλώσσης! Ἀμήν.

Π. Γ. Λογγινίδης

ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὠριγένης

(Συνέχεια)

Ὁ Ὠριγένης ὑπῆρξε γονιμώτατος συγγραφεύς. Ὡς λέγει ὁ Ἱερώνυμος, ἔγραψε τόσα συγγράμματα, ὅσα ἄλλος τις μόλις θὰ ἐπρόφθανε νὰ ἀναγνώσῃ· αἱ «Ὁμιλίαι» του ὑπερέβαινον τὰς χιλίας, τὰ δὲ ὑπομνήματά του ἦσαν ἄπειρα.

Κατὰ δὲ τὸν Ἐπιφάνιον, πάντα αὐτοῦ συγγράμματα ἀνήρχοντο εἰς 6,000. Πλήρη ὅμως κατάλογον αὐτῶν οὔτε ὁ Εὐσέβιος οὔτε ὁ Ἱερώνυμος οὔτε ἄλλος τις παρέθηκε.

Τοῦ Ὠριγένους τὰ συγγράμματα διαιροῦνται ὡς πρὸς τὴν ὕλην των εἰς πέντε κατηγορίας. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ***τὰ περὶ τὴν Ἁγ. Γραφήν***, ἡ δευτέρα ***τὰ ἀπολογητικά***, ἡ τρίτη ***τὰ δογματικά***, ἡ τετάρτη ***τὰ τοῦ πρακτικοῦ βίου***, καὶ ἡ πέμπτη ***τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ.***

Τὰ τῆς πρώτης κατηγορίας, ἅτινα εἶναι καὶ τὰ πολυαριθμότερα, ὑποδιαιροῦνται εἰς ***κριτικά, ἐξηγητικὰ*** καὶ ***παραινετικά.*** Ἐκ τῶν κριτικῶν, τὸ διασημότερον ἦτο τὸ λεγόμενον ***Ἑξαπλᾶ***, ὅπερ ἦτο μία κριτικὴ ἔκδοσις τῆς Π. Διαθήκης εἰς ἓξ ἢ περισσοτέρας παραλλήλους στήλας, μὲ τὸ κείμενον εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον, καὶ μὲ διαφόρους Ἑλληνικὰς μεταφράσεις αὐτοῦ (τῶν Ἑβδομήκοντα καὶ ἄλλων μεταφραστῶν). Τὸ ἔργον τοῦτο δυστυχῶς ἀπωλέσθη σχεδὸν ὁλόκληρον.

Τὰ ***ἐξηγητικὰ*** ἔργα τοῦ Ὠριγένους περιελάμβανον ***σημειώσεις*** (βραχείας ἑρμηνείας δυσκόλων χωρίων καὶ λέξεων τῆς Γραφῆς), καὶ ***τόμους*** ἢ ***ὑπομνήματα*** (ἐκτενεστέρας ἑρμηνείας εἰς ὅλα τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς). Καὶ αἱ μὲν «σημειώσεις» ἀπωλέσθησαν ὅλαι, ἐκ δὲ τῶν «τόμων» σώζονται ἀρκετὰ λείψανα, ὡς λ. χ. τῶν Ὑπομνημάτων εἰς τὴν Γένεσιν, εἰς τοὺς Ψαλμούς, εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, εἰς τοὺς Προφήτας, εἰς τὰ Εὐαγγέλια, εἰς τὰς Ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου.

Τὰ ***Παραινετικὰ*** ἀποτελοῦσιν αἱ Ὁμιλίαι, τῶν ὁποίων αἱ πλεῖσται διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, χάρις εἰς τὸν Ἱερώνυμον καὶ τὸν Ρουφῖνον, οἵτινες τὰς μετέφρασαν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ τὰς διέδωκαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τῆς Δύσεως.

Ἐκ τῶν πολλῶν ***Ἀπολογητικῶν*** ἔργων τοῦ Ὠριγένους ἓν καὶ μόνον διεσώθη, τὸ ***Κατὰ Κέλσου*** ἐπιγραφόμενον, εἰς βιβλία ὀκτώ. Ὁ Κέλσος ἦτο Ἐπικούρειος φιλόσοφος, ἀκμάσας ἐπὶ αὐτοκράτορος Μ. Αὐρηλίου, ὅστις ἔγραψε σύγγραμμα κατὰ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀληθὴς Λόγος». Εἰς τὸ σύγγραμα τοῦτο ἀντεπεξέρχεται ὁ Ὠριγένης μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς σοφίας του καὶ τῆς διαλεκτικῆς του δεινότητος.

Ἐκ τῶν ***Δογματικῶν*** του συγγραμμάτων, ὅλα ἀπωλέσθησαν πλὴν ἑνός, ἐπιγραφομένου «Περὶ ἀρχῶν», ὅπερ σώζεται ἐν Λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Ρουφίνου, ὅστις ὁμολογεῖ ὅτι πολλὰ μὲν τοῦ πρωτοτύπου μετέβαλε, πολλὰ δὲ παρέλειψε, θεωρήσας αὐτὰ παραποιηθέντα ὑπὸ Γνωστικῶν ἀντιγραφέων, καὶ ἄλλα πάλιν διώρθωσεν, οὕτως ὥστε δὲν δυνάμεθα πλέον νὰ διακρίνωμεν ἀσφαλῶς ποῖα εἶναι γνήσια τοῦ Ὠριγένους καὶ ποῖα οὐχί.

Τὰ συγγράμματά του, τὰ ἀφορῶντα τὸν ***πρακτικὸν βίον***, ἦσαν κυρίως δύο: ***Περὶ εὐχῆς***, ἤτοι, περὶ προσευχῆς, καὶ ***Εἰς μαρτύριον προτροπή.***

Ἐκ τῶν ***Ἐπιστολῶν*** του, αἵτινες ἦσαν πολλαὶ (μόνον ὁ Εὐσέβιος συνέλεξεν ὑπὲρ τὰς 100), ὀλίγαι διεσώθησαν, καὶ ἐξ αὐτῶν αἱ πλεῖσται εἰς τεμάχια.

Ἐκ τῶν ἔργων τοῦ Ὠριγένους ἐν συνόλῳ Βασίλειος ὁ Μέγας καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς συνέταξαν ἀπάνθισμα, ὑπὸ τὸν τίτλον ***Φιλοκαλία***, ὅπερ καὶ διεσώθη μέχρις ἡμῶν.

Εἶναι πασίγνωστον ὅτι ὁ Ὠριγένης κατηγορήθη ὡς αἱρετικὸς καὶ περὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ πολλαὶ ἐξηνέχθησαν ἀντιρρήσεις καὶ ἠγέρθησαν φιλονεικίαι. Κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα δεινὸς κατήγορος αὐτοῦ ἠγέρθη ὁ Μεθόδιος καὶ ἄλλοι Πατέρες, ἐνῷ ὑπερασπισταί του ἦσαν ὁ Πάμφιλος, ὁ Καισαρείας Εὐσέβιος, ὁ Ἀθανάσιος, οἱ Καππαδόκαι φωστῆρες, ὁ Δίδυμος καὶ ὁ Ρουφῖνος. Ὅταν ὅμως ἐστράφη κατ' αὐτοῦ ὁ Ἐπιφάνιος, ὁ δὲ Ἱερώνυμος, φοβούμενος διὰ τὴν ἰδίαν του φήμην, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος, φοβούμενος τοὺς μοναχοὺς τῆς Αἰγύπτου, τὸν ἀπεκήρυξαν, ἡ μεγάλη αὐθεντία τοῦ Ὠριγένους ἐκλονίσθη τὰ μέγιστα. Ἡ Ε΄. ἐν Κων/πόλει Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (553 μ. Χρ.) τὸν ἀνεθεμάτισεν ὡς αἱρετικόν. Ἡ θεολογικὴ σχολὴ Ἀντιοχείας καὶ οἱ Ἀλεξανδρινοὶ τὸν ἀπεκήρυξαν.

Καὶ φαίνεται ἀναμφισβήτητον ὅτι παρ' ὅλην τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ἀνεπίληπτον ὀρθοδοξίαν του, ὁ Ὠριγένης περιέπεσεν εἴς τινας πλάνας καὶ παραλογισμούς. Οὕτω λ. χ. ἐπίστευεν ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων προϋπάρχουν πρὸ τῆς ἐν τῷ κόσμῳ γεννήσεως τοῦ σώματος καὶ ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος μετατίθενται εἰς ἄλλα σώματα· ὅτι ἡ κόλασις δὲν εἶναι αἰωνία, ἀλλὰ χρησιμεύει ὡς μέσον διορθώσεως τῶν παρεκτρεπομένων ἐν τῷ σώματι ψυχῶν· ὅτι ὁ Θεὸς πρὸ τοῦ ἡμετέρου κόσμου ἔπλασεν ἄπειρον σειρὰν ἄλλων κόσμων· ὅτι ἐκ τῆς Ἁγίας Τριάδος μόνον ὁ Θεὸς εἶναι ἀγέννητος· ἐξ Αὐτοῦ ἐγεννήθη ὁ Υἱὸς (Λόγος), ἐκ δὲ τοῦ Υἱοῦ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός.

Μαθητὴς τοῦ Ὠριγένους ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων, ὁ Γρηγόριος ἐγεννήθη ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου περὶ τὸ ἔτος 213 μ. Χρ. ἐκ γονέων ἐθνικῶν, ὀνομαζόμενος κατ' ἀρχὰς Θεόδωρος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του, ἐπεδόθη ὁμοῦ μὲ τὸν ἀδελφόν του Ἀθηνόδωρον εἰς νομικὰς σπουδάς. Μεταβάντες δὲ ἀμφότεροι πρὸς τελειοποίησιν εἰς Βηρυττόν, ἐγνωρίσθησαν ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης μὲ τὸν Ὠριγένην, ὅστις τότε ἐδίδασκεν ἐκεῖ, καὶ ἑλκυσθέντες ὑπὸ τῆς σοφίας καὶ ρητορικῆς δεινότητος αὐτοῦ, ἀφῆκαν τὴν σπουδὴν τῶν νομικῶν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Διδαχθέντες ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ πενταετίαν πάντας τοὺς κλάδους τῆς φιλοσοφίας καὶ τὴν Χριστιανικὴν θεολογίαν, ἐμυήθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Κατὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ὠριγένους εἰς Καππαδοκίαν λόγῳ τοῦ διωγμοῦ ἐπὶ Μαξιμίνου (235 μ. Χρ.), ὁ Γρηγόριος μετέβη πάλιν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἐπανῆλθεν εἰς Καισάρειαν, ὅπου ἐμαθήτευε καὶ πάλιν παρὰ τῷ Ὠριγένει καὶ ἐβαπτίσθη, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειραν Νεοκαισάρειαν. Πρὶν δὲ ἀποχωρισθῇ τοῦ διδασκάλου του, συνέγραψε τὸν «Εἰς Ὠριγένη πανηγυρικὸν λόγον», εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ του πρὸς αὐτόν.

Ἐπανακάμψας ὁ Γρηγόριος εἰς τὴν πατρίδα του, ἠθέλησε νὰ ζήσῃ βίον ἀσκητικὸν μακρὰν τῆς πόλεως, ἀφιερωμένος εἰς τὴν μελέτην. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους ὑπείκων εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασείας Φαιδίμου, ἐδέχθη νὰ χειροτονηθῇ Ἐπίσκοπος Νεοκαισαρείας (240), καὶ ἐπὶ 30 περίπου ἔτη ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν ταύτην μετὰ τόσου ζήλου ἱεραποστολικοῦ, ὥστε, κατὰ τὴν

κἄπως ρητορικὴν φρᾶσιν Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἐνῷ ὅταν παρέλαβε τὴν ἐπισκοπὴν ὑπῆρχον ἐκεῖ μόλις 17 Χριστιανοί, κατὰ τὸν θάνατόν του μόλις 17 ἦσαν εἰδωλολάτραι, οἵτινες δὲν εἶχον ἀσπασθῆ τὸν Χριστιανισμόν. Ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρώτην ἐν Ἀντιοχείᾳ σύνοδον (265 μ. Χρ.), ἥτις κατεδίκασε τὸν αἱρετικὸν Παῦλον τὸν Σαμοσατέα. Ἀπέθανε περὶ τὸ ἔτος 270.

Τὸ ἐπίθετον ***Θαυματουργός***, ὅπερ τῷ ἀπεδόθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, στηρίζεται κυρίως εἰς τὰ ὅσα περὶ αὐτοῦ ἀναφέρει Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὅστις ἀφηγεῖται διάφορα θαύματα, ἅτινα ἐπετέλεσεν. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι μαρτυρολόγοι καὶ συναξαρισταὶ ἐπολλαπλασίασαν εἰς τὸ ἄπειρον τὰ εἰς αὐτὸν ἀποδιδόμενα θαύματα.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Γρηγορίου, ἂν καὶ ὀλίγα τὸν ἀριθμόν, ἀπήλαυσαν πάντοτε μεγάλου σεβασμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκτὸς τοῦ προειρημένου Πανηγυρικοῦ εἰς Ὠριγένη, συνέγραψε καὶ ***Σύμβολον ἢ Ἔκθεσιν τῆς πίστεως***, ***Μετάφρασιν εἰς τὸν Ἐκκλησιαστὴν*** καὶ ***Ἐπιστολὴν Κανονικήν***.

Η ΠΡΟΚΛΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΟΣΜΙΚΕΥΣΕΩΣ (SECULARISM)

[Συνέχεια καὶ τέλος]

Τὸ βασικὸν αἴτιον τῆς ***αὐξήσεως*** τῶν ποικίλων μορφῶν τῆς ἐκκοσμικεύσεως, τὰς ὁποίας ἔχει νὰ ἀντιμετωπίσῃ σήμερον ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ ***ἐντὸς αὐτῆς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας***. Σημειώσατε ὅτι ὁμιλῶ περὶ τῆς ***αὐξήσεως***, ὄχι περὶ τῆς ***ὑπάρξεως*** τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Διότι ἐκκόσμίκευσις, ὑπὸ μίαν ἢ ἄλλην μορφὴν ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἱστορίαν. Τοὺς ***σκεπτικιστάς***, ὅπως τοὺς πτωχούς, «ἔχομεν μεταξύ μας πάντοτε», καὶ δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ποτὲ δὲν ἔλειψαν σοβαραὶ προκλήσεις ἐκ μέρους αὐτῶν κατὰ τῶν ἐχόντων ὡς βάσιν τῆς πίστεώς των τὴν θρησκευτικὴν ἄποψιν τῆς παρούσης ζωῆς τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' ἡ αὔξησις τῆς κοσμικῆς νοοτροπίας σήμερον ἀπαιτεῖ εὐρυτέραν ἐξήγησιν. Ὡς αἰτίαν τῆς αὐξήσεως ταύτης δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὴν μεγαλειτέραν ἐντατικότητα τῆς συγχρόνου ζωῆς ἢ τὴν πίεσιν ἣν ἐξασκεῖ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων ὁ ὁλοὲν αὐξάνων βιομηχανισμός, ἢ τὴν ἐπαναστατικὴν στάσιν τῆς νεολαίας κατὰ τῶν παλαιῶν παραδόσεων ἢ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Κομμουνισμοῦ,—ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι σχετικῶς ἐπιπόλαιοι συντελεσταί, καὶ ὁ εὐσυνείδητος ὀπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν δύναται νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὰς ἐξηγήσεις ταύτας. Ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς παρούσης καταστάσεως εἶναι ὅτι ***ἡ Χριστιανικὴ κοινωνία καθυστέρησε πολὺ τοῦ προορισμοῦ της***. Δὲν ἐκράτησεν ὑψηλὰ τὸν Κύριόν της εἰς τὰ ὄμματα τῆς γενεᾶς ταύτης. Δὲν ἀνέπτυξε τὰς δυνάμεις της, αἱ

ὁποῖαι ἔμειναν ἀχρησιμοποίητοι. Δὲν ἐξεμεταλλεύθη τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα δυνητικῶς διέθετε, καὶ διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ μετατρέψῃ ἕνα βιομηχανικὸν αἰῶνα εἰς αἰῶνα πνευματικῆς ὑπεροχῆς, ἕνα αἰῶνα ταχειῶν συγκοινωνιῶν εἰς αἰῶνα παγκοσμίου ἀδελφοποιήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἀπείρως μεγαλείτερα θὰ ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ, ἐὰν ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ Χριστιανικῇ κοινωνίᾳ ἐδίδετο ἡ πρώτη θέσις εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ.

Ἂς ἀκούσωμεν τί λέγει εἷς τῶν ἡγετῶν τῆς Χριστιανικῆς σκέψεως καὶ ζωῆς, ὅστις ἐξασκεῖ μεγίστην ἐπ᾽ ἀγαθῷ ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν συγχρόνων μας, τὸν καθηγητὴν Ροῦφον Τζώνς:

«Πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἰσχνότης τῶν ἀποτελεσμάτων, ἡ ἀποτυχία τῆς δράσεως τοῦ συγχρόνου Χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς ***τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ πνευματικῇ της ἀποστολῇ ἐν τῷ κόσμῳ.*** Διότι αἱ ἐκκοσμικευτικαὶ τάσεις εἰσεχώρησαν καὶ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίᾳ. Δὲν εἶναι μόνον οἱ κεκηρυγμένοι ἄθεοι, οἵτινες ζῶσι καὶ σκέπτονται μόνον περὶ ὑλικῶν ἀποτελεσμάτων, οἱ ὁποῖοι σταθμίζουσι τὴν ζωὴν μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ἡδονῆς ἢ τοῦ κέρδους. Οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων φύλακες, αὐτοὶ οἱ προεστῶτες τῆς Ἐκκλησίας, κατελήφθησαν πολλαχοῦ ὑπὸ τοῦ ὕπνου. Ἡ σάλπιγξ τοῦ κινδύνου ἀπέδωκε πολλάκις ἦχον ἀσθενῆ καὶ ἀβέβαιον. Οἱ ἐμπεπιστευμένοι τὴν φρούρησιν τῶν ψυχῶν εὑρέθησαν ἐστερημένοι τῆς ἀναγκαίας πνευματικῆς διορατικότητος, ἡ δὲ ἠθικὴ ἀρχηγία τῆς Ἐκκλησίας δὲν ὑπῆρξε πάντοτε σθεναρά, πεφωτισμένη.

Συγκεκριμένως, ἡ μεγίστη ἀδυναμία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ***δὲν ἐφαρμόζει ὅσα κηρύττει.*** Δὲν πραγματοποιεῖ τὴν οὐσιώδη ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ κηρύττῃ. Ἔτι δὲ πλέον ἐπικίνδυνος εἶναι ἡ ῥοπὴ τῶν λειτουργῶν τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας πρὸς συμμόρφωσιν πρὸς τοὺς κοσμικοὺς κανόνας καὶ γνώμονας τῆς ἠθικῆς. Ἀκολουθοῦσιν ἕνα μέσον ὅρον μιᾶς κατὰ συνθήκην ἠθικῆς, καὶ μιᾶς πνευματικῆς ἀτολμίας. Ἀλλ' ὁ Χριστιανισμὸς δὲν εἶναι θρησκεία μέσων ὅρων καὶ δὲν δύναται νὰ ἦναι θαλερὸς ἐφ᾽ ὅσον περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἀκολουθῇ τὸ δόγμα τοῦ «μηδὲν ἄγαν». Ζῇ καὶ θάλλει μόνον ἐφ᾽ ὅσον οἱ λειτουργοὶ καὶ ἀπόστολοι αὐτοῦ εἶναι ἥρωες τολμηροί, σκαπανεῖς ἀτρόμητοι, ἕτοιμοι ν᾽ ἀκολουθήσουν τὸν Ἀρχηγόν των καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος τῆς ἐπικινδύνου ὁδοῦ τοῦ Σταυροῦ».

*
* *

Ἀποτεινόμενος σήμερον πρὸς ὑμᾶς, τοὺς προαλειφομένους εἰς τὸν Χριστιανικὸν ἀγῶνα, τοὺς προσανατολισθέντας ἤδη πρὸς τὴν «ἐπικίνδυνον ὁδὸν τοῦ Σταυροῦ», λέγω ὅτι ἡ παροῦσα στιγμὴ εἶναι στιγμὴ καλοῦσα ὑμᾶς εἰς ἡρωϊκὴν ἐκστρατείαν, ἐν τῷ ὀνόματι καὶ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ. Τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκοσμικεύσεως ὑποκρύπτει δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι δέον νὰ ἀντιμετωπισθῶσι καὶ νὰ ἀνατραπῶσιν ἀνὰ πᾶν βῆμα τῆς ζωῆς—ἄλλως θὰ ὑπερισχύσωσι καὶ θὰ ἀνατρέψωσι κάθε προπύργιον πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ θὰ μολύνωσι κάθε πηγὴν ὑγιοῦς ζωῆς. Πῶς θὰ τὰς ἀντιμετωπίσητε σεῖς, οἵτινες ἐξελέξατε τὴν ἐπικίνδυνον ὁδὸν τοῦ Σταυροῦ;

Ἡ ἀπάντησις περιλαμβάνεται εἰς τρεῖς λέξεις: ***Πεῖρα—Ἀντίληψις—Ἀγάπη.*** Ἰδοὺ τὰ ὅπλα, διὰ τῶν ὁποίων θὰ δυνηθῆτε νὰ πολεμήσητε καὶ νὰ καταβάλητε τὸν ἐχθρόν.

α) Ἐξ ἀτομικῆς ἀντιλήψεως δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὴν γενεὰν ἡμῶν μετ' ἐλπίδος, ἐὰν ἔχωμεν ***ζωτικὴν*** καὶ ***αὔξουσαν ἀτομικὴν πεῖραν*** τῆς «καλῆς ἀγγελίας», ***τοῦ Εὐαγγελίου,*** τῆς ὁποίας ζητοῦμεν νὰ καταστήσωμεν μετόχους τοὺς πέριξ ἡμῶν ἀνθρώπους. Ἐπίσης ἀληθεύει ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυσκολίας ταύτας μετ' ἐλπίδος ἐπιτυχίας, ἐὰν ἐπαναπαύηται εἰς τὴν ἐφάπαξ ἐν τῷ παρελθόντι κτηθεῖσαν ἀρχικὴν πνευματικὴν ὤθησιν, πρὸ πολλοῦ ἐκλιποῦσαν, ἢ ἐπὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς του μορφώσεως, ὅσον καὶ ἂν αὕτη τυγχάνῃ ἀξιόλογος.

Ὁ κόσμος σήμερον, ἀπὸ βορρᾶ μέχρι νότου καὶ ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δυσμῶν, δὲν ἀνέχεται ἐπὶ μακρὸν ἐκείνους τοὺς θρησκευτικοὺς διδασκάλους, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ὁμιλήσουν εἰμὴ μόνον περὶ τῆς θρησκευτικῆς πείρας τῶν ἄλλων, ἢ καὶ νὰ ἀναμασσοῦν τὰ τετριμμένα ὑπολείμματα παλαιᾶς ἔστω προσωπικῆς των πείρας τοῦ παρελθόντος. Μόνον μία ζωτικὴ καὶ αὐξάνουσα ἀτομικὴ πεῖρα δύναται νὰ ἑλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων.

Ἔχομεν πρόχειρον ἓν πειστικὸν παράδειγμα τῆς ἀληθείας ταύτης. Κυττάξατε τὴν θρησκευτικὴν κατάστασιν τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, ὅπου ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἡ θρησκεία ἔχει πέσει εἰς τελείαν ἀνυποληψίαν καὶ περιφρόνησιν. Ἐκεῖ ματαίως ἤθελέ τις ζητήσει γνήσιον θρησκευτικὸν αἴσθημα μεταξὺ τῶν διανοουμένων τάξεων. Ὑπὸ τὴν ὤθησιν κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τὸ σύνθημα εἶναι ἡ ἐκκοσμίκευσις, τὸ Τουρκικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον μόλις πρὸ δεκαετίας ἐκυριαρχεῖτο ὑπὸ θρησκευτικῆς τυπικότητος, ἀπεμακρύνθη μὲ ἰλιγγιώδη ταχύτητα καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς θρησκείας, Μόνον δὲ ὀλίγαι ἀκούονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ φωναὶ διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἠθικῆς ἀπὸ τῆς θρησκείας.

Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς καταστάσεως ταύτης εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐν Τουρκίᾳ δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πνευματικὴν πεῖραν τῶν ἀτόμων, δὲν ζωογονεῖ τὴν πνευματικήν των ζωήν. Δὲν εἶναι δὲ ἡ κατάστασις αὕτη ἐν Τουρκίᾳ προϊὸν τῆς συγχρόνου γενεᾶς, ἀλλ' εἶναι ἡ τελευταία φάσις μιᾶς μακρᾶς ἐξελίξεως. Δὲν προσέχουν δὲ πλέον εἰς τοὺς θρησκευτικούς των ἡγέτας οἱ διανοούμενοι Τοῦρκοι, διότι ἐξεύρουν ὅτι οὗτοι τίποτε οὐσιῶδες δὲν ἔχουν νὰ τοῖς μεταδώσουν. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τοῦτο, δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ προείπῃ ὅτι ἐὰν παρουσιάζετο ἄτομον ἢ ὁμὰς ἀτόμων, φερόντων τὴν ἀγγελίαν μιᾶς ζωτικῆς θρησκείας ἐκ προσωπικῆς πείρας, θὰ εἰσηκούετο ὑπὸ ὁλοκλήρου τοῦ Τουρκικοῦ ἔθνους, ἀδιάφορον ποίαν θρησκείαν θὰ ἐκήρυττεν. Ὑπάρχουν ἐν Τουρκίᾳ σήμερον πλήθη διψῶντα διδασκαλίαν ἀνταποκρινομένην εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ψυχῆς των.

Ἡ ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας γέμει περιπτώσεων, αἵτινες μᾶς ἄγουσιν εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα—ὅτι ὅταν μιὰ γενεὰ δὲν δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν θρησκευτικὴν τόνωσιν τοῦ λαοῦ, παράγουσα ἄνδρας καὶ γυναῖκας δυνα-

μένους νὰ μεταδώσωσιν ἐκ τῆς θρησκευτικῆς των πείρας εἰς τοὺς περὶ αὐτούς, ἡ γενεὰ ἐκείνη ἐνισχύει τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Ὁσάκις ἀναφαίνεται ἕνας Αὐγουστῖνος, ἢ Σαβοναρόλας, ἢ Λούθηρος ἢ ἄλλοι ὅμοιοι τούτων, ὁ κόσμος ἐξεγείρεται καὶ δίδει προσοχήν, τότε δὲ ἰσχυρὸν κῦμα πνευματικῆς ζωῆς ὠθεῖ τοὺς λαοὺς πρὸς ὑψηλότερα ἐπίπεδα—πλησιέστερον πρὸς τὸν Θεόν.

β) Ἄς ἴδωμεν τί σημαίνει ἡ λέξις **«ἀντίληψις»**. Ἀναλύοντες μετὰ προσοχῆς τὰ στοιχεῖα τῶν πολέμων, πειθόμεθα ὅτι ἡ ἔκβασις μιᾶς μάχης ἐξαρτᾶται πολλάκις ἐκ τῆς καταλλήλου ἐκλογῆς τοῦ πεδίου. Τὸ Βερδὲν ὑπῆρξε μία ἐκ τῶν ὀλίγων ὀχυρῶν θέσεων, αἵτινες ἀντέστησαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου πολέμου εἰς τὰς ἐχθρικὰς ἐφόδους, ἡ δὲ ἀπαράμιλλος θέσις αὐτοῦ οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε πρὸς τοῦτο.

Προκειμένου δὲ περὶ ἀγῶνος πνευματικοῦ, περὶ πάλης καρδιῶν καὶ διανοιῶν, ὁ ὑποδεικνύων τὰ καίρια σημεῖα ταύτης εἶναι ὅ,τι ὁ στρατηγὸς ὁ ἐκλέγων τὸ μέρος, ὅπου θὰ πολεμήσουν τὰ στρατεύματά του. Ἐν τῇ πνευματικῇ πάλῃ ἡ Χριστιανικὴ κοινωνία θὰ ἡττηθῇ ἀφεύκτως, ἐὰν μὴ ἀσκήσῃ τὴν ἀπαιτουμένην βαθεῖαν ἀντίληψιν, πρὸς καθορισμὸν τῶν σκοπῶν, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἀξίζει νὰ ἀγωνισθῇ, ἵνα μὴ καταναλωθῇ ἡ μάχιμος δύναμίς της εἰς ἐπιθέσεις κατὰ οὐδετέρων δυνάμεων, ἢ κατὰ νομιζομένων ἐχθρῶν, οἵτινες δυνατὸν πράγματι νὰ γίνουν σύμμαχοι ἐν τῷ Χριστιανικῷ ἀγῶνι. Ἄλλως ἡ ἀποτυχία θὰ ἦναι ἀναπόφευκτος.

Πόσον ματαιοπονεῖ ὁ συνιστῶν τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν εἰς τοὺς ἀλλοπίστους, ὅταν δὲν διακρίνῃ ὀρθῶς τὸ οὐσιῶδες σημεῖον, τὴν κεντρικὴν θέσιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξορμῶν, ἀσφαλῶς θὰ ὑπερισχύσῃ, βεβαιοῖ ἡ πεῖρα ἑνὸς παλαιμάχου ἱεραποστόλου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργαζομένου εἰς τὰς Ἰνδίας.

«Ἠγωνιζόμην», λέγει, «ἐπὶ ἔτη ὁλόκληρα, νὰ συστήσω εὐπροσδέκτως τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς μὴ Χριστιανικοὺς πληθυσμούς, ἀλλὰ μόνον μεταξὺ τῶν ***παριῶν***, (τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐσχάτην κοινωνικὴν τάξιν) εὕρισκον ἀκρόασιν. Αἱ διανοούμεναι τάξεις ἀπεῖχον σταθερῶς, ὁσάκις δὲ συνήπτετο συζήτησις μετὰ τούτων, ἔφεραν ἀντιρρήσεις περὶ τοῦ Μωϋσέως ἢ περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως. Κατενόησα τέλος ὅτι τὸ μέτωπον τῆς ἐπιθέσεώς μου ἦτο ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτεταμένον, διότι ἤρχιζεν ἀπὸ τὴν Γένεσιν καὶ ἐτελείωνεν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν — μὲ ἐπιχειρήματα πότε ἐκ τοῦ Ἀβραάμ, πότε ἐκ τοῦ Μωϋσέως, ἢ τοῦ Παύλου, ἢ τῆς ἱστορίας τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἢ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως. Ἠννόησα τὸ σφάλμα μου καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ περιορισθῶ εἰς τὸ οὐσιῶδες, τὸ κεντρικὸν σημεῖον τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐκήρυξα ***ἀποκλειστικῶς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τούτου Ἐσταυρωμένου***—τὸ θεῖον πρόσωπον τοῦ Σωτῆρος, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἢ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Δύσεως—τὸν Χριστὸν ὡς θησαυρὸν παγκόσμιον, ἀνήκοντα ἐξ ἴσου εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰνδιῶν, ὅσον καὶ εἰς τοὺς τῆς Εὐρώπης. Καὶ τότε εἶδον κῦμα χαρᾶς καὶ ἐνδιαφέροντος ἀφαντάστου νὰ κατακλύζῃ ἐκείνους, τοὺς ὁποίους τὸ κήρυγμά μου ἐπὶ τόσα ἔτη εἶχεν ἀφήσει ἀσυγκινήτους—καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὸ θεῖον πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ εὕρισκεν ἕκαστος ἐκεῖνο

τὸ ὁποῖον πληροῖ τὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας του. Τὸ ἀναπτυχθὲν ἔκτοτε ἐνδιαφέρον ὑπερβαίνει πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ».

Ἐπανέρχομαι εἰς τὸ κύριον ζήτημα: Πῶς θὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κοινὸν ἐχθρόν, τὸ πνεῦμα τῆς ἐκκοσμικεύσεως;

Ἡμεῖς, οἱ προσανατολισθέντες πρὸς τὴν «ἐπικίνδυνον ὁδὸν τοῦ Σταυροῦ», ἔχομεν ἀνάγκην νὰ λάβωμεν ***βαθυτέραν ἀτομικὴν πεῖραν τοῦ Θεοῦ***, εἰς τὸν Ὁποῖον ἀνήκομεν καὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦ Ὁποίου ζῶμεν, καθότι μόνον ἡ ἔκθεσις μιᾶς γνησίας ἀτομικῆς πείρας εἶναι ἱκανὴ νὰ προσελκύσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ τυρβάζοντος καὶ περὶ πολλὰ ἀσχολουμένου πέριξ ἡμῶν κόσμου. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ ἀποσιωπήσωμεν ὁλοτελῶς ὅλα τὰ παρεμπίπτοντα σχετικὰ ἐμπόδια τοῦ ἔργου μας, ὡς μὴ οὐσιαστικά, καὶ θὰ ἐπιδιώξωμεν ἀκριβεστέραν διορατικότητα, ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν πεδίων τῶν μαχῶν μας.

Ἀλλ' εἶναι αὐτὸ μόνον; Δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι;

Ναί, πρὸ παντὸς ἄλλου ὑπάρχει ***ὁ Σταυρός***, ὅστις εἶναι τὸ ***τέλειον σύμβολον τῆς τελείας Αὐτοθυσίας, τῆς Ἀγάπης***. Ἀπαιτεῖται δέ, ὅπως ἡ Χριστιανικὴ ὁδός, ἥτις κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκοσμικεύσεως, καταβάλῃ τὴν ὑπερτάτην αὐτῆς προσπάθειαν, ὅπως ἐνσαρκώσῃ ἐν ἑαυτῇ τὴν Ἀγάπην.

Ἐὰν λαλῶμεν τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχωμεν, εἴμεθα ὡς χαλκὸς ἠχῶν καὶ ὡς κύμβαλα ἀλαλάζοντα. Ἂς ἤμεθα ἀκούραστοι καὶ ἀκαταμάχητοι συζητηταί, ἀνατρέποντες πᾶν ἐχθρικὸν φιλοσοφικὸν σύστημα, καὶ ἀπτόητοι ἐνώπιον τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐκκοσμικεύσεως. Ἂς ἔχωμεν πίστιν τόσον ἰσχυράν, ὥστε νὰ δύναται νὰ μετατοπίζῃ ὄρη. Ἐὰν στερώμεθα τῆς ἀγάπης, λογιζόμεθα ὡς μηδέν. Δυνατὸν νὰ διανείμωμεν πάντα τὰ ὑπάρχοντα ἡμῶν εἰς τοὺς πτωχούς, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ σώματά μας νὰ θυσιάσωμεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἐὰν ἀγάπην μὴ ἔχωμεν, οὐδὲν κατορθώνομεν.

Ἡ ἀγάπη εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, ἀγαθοποιεῖ. Ἡ ἀγάπη ἀγνοεῖ τί ἐστι φθόνος καὶ ἐγωϊσμός. Δὲν ἐπαίρεται, δὲν αὐθαδιάζει, δὲν ἀσχημονεῖ, δὲν παροξύνεται, δὲν μνησικακεῖ. Ἡ ἀγάπη δὲν χαίρει ὅταν ἄλλοι παραστρατῶσιν, ἀλλὰ χαροποιεῖται ὅταν βλέπῃ τὸ ἀγαθόν. Δὲν σπεύδει νὰ καταδώσῃ τὰ πταίσματα τῶν ἄλλων, ἀλλ' εἶναι πρόθυμος πάντοτε νὰ πιστεύσῃ τὸ καλὸν περὶ πάντων. Πάντα ἀνέχεται, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη—τὰ τρία ταῦτα διαμένουσιν· ἀλλὰ μεγίστη πασῶν εἶναι ἡ ἀγάπη!

(Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ αἰδ. Δρος Goodsell
τὴν 30 Μαΐου 1929 ἐν τῇ Σχολῇ Θρησκείας ἐν Π. Φαλήρῳ).

Ο ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ ΕΝ ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ

Συνεχίζοντες τὴν ἱστορίαν τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐξελίξεως τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως εἰς τὰς διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐρανιζόμεθα ἐνδιαφερούσας τινὰς πληροφορίας ἐκ τῆς σχετικῆς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν Λιθουανίᾳ ἐκθέσεως τοῦ Λιθουανοῦ θεολόγου αἰδ. Κ. Κυρνατόφσκη, δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὀργάνῳ τοῦ Παγκοσμίου Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου, «Ἡ Εὐαγγελικὴ Χριστιανωσύνη».

Ἐλάχιστα γνωστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Λιθουανίᾳ—χώρᾳ, ἥτις, χωρίζουσα τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἀχανοῦς Ἀνατολῆς, τῆς τόσον ξένης πρὸς τὴν Δύσιν κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἤθη, ἀποτελεῖ τὸν ἀκραῖον σταθμὸν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ Λιθουανία, ἥτις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς Θαλάσσης μέχρι τῆς Λευκῆς Ρωσσίας, εἶναι χώρα γεωργική, ἀρδευομένη ὑπὸ δύο ποταμῶν, τοῦ Βίλια καὶ τοῦ Νιέμεν. Κατοικεῖται ὑπὸ λαοῦ, ὅστις ἐθνολογικῶς καὶ ἱστορικῶς κατέχει θέσιν σημαντικὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Εὐρώπης. Τὸ ἔθνος τῶν Λιθουανῶν κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἀρυανικὴν οἰκογένειαν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἥτις δεικνύει στενὴν συγγένειαν μὲ τὴν Σανσκριτικήν.

Ὁ Λιθουανικὸς λαός, ὅν διακρίνει εὐγένεια ἠθῶν καὶ ἠπιότης χαρακτῆρος, ἀριθμοῖ σήμερον περίπου πέντε ἑκατομμύρια ψυχῶν. Ἐπέζησε τῶν διαφόρων ἐπιδρομῶν καὶ πολέμων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλα ἰσχυρότερα ἔθνη ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Δὲν ἐσβέσθη ἡ ἐθνική του ζωή, παρ' ὅλας τὰς πιέσεις τῶν ἰσχυρῶν δυναστῶν του, καὶ τοῦτο βεβαίως διότι ὁ Θεὸς προώριζεν αὐτὸν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀποστολῆς τινος ἐν τῷ κόσμῳ. Πράγματι, ὅταν «ἐπληρώθησαν οἱ καιροὶ» τῆς δοκιμασίας αὐτοῦ καὶ ἐλύθησαν τὰ δεσμά του, τὸ ἔθνος τῶν Λιθουανῶν ἀνεσυγκροτήθη εἰς κράτος ἀνεξάρτητον, καὶ σήμερον ἀπολαμβάνει τὰς εὐεργετικὰς ἀκτῖνας τοῦ Ἡλίου τῆς Ἐλευθερίας.

Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἀναμόρφωσις τοῦ 16ου αἰῶνος διεδραμάτισε σπουδαῖον μέρος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Λιθουανίας. Δι' αἵματος καὶ πυρὸς ἐγράφησαν πλεῖσται αὐτῆς σελίδες καὶ αὗται εἶναι αἱ περγαμηναί, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Λιθουανοὶ ἀναδεικνύονται ἀδελφοὶ ἀντάξιοι τῶν Οὐγενόττων τῆς Γαλλίας καὶ τῶν Πουριτανῶν τῆς Ἀγγλίας, οἵτινες χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως ἐγκατέλιπον τὴν γενέτειραν γῆν, φέροντες ὡς μόνον θησαυρὸν τὴν Ἱερὰν Βίβλον, καὶ ἔθεσαν τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλειώδους οἰκοδομήματος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὰς ἱερὰς παραδόσεις τῆς Ἀναμορφώσεως ἡ Λιθουανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία ἐτήρησε πιστῶς.

Εἰς αὐτὴν ἀπέβη πολυτιμώτατος ὁ θεσμὸς τῆς Πρεσβυτερικῆς ὀργανώσεως, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἠδυνήθη νὰ συγκρατηθῇ ἀδιασπάστως ἡνωμένη, ἐπὶ 350 ἔτη, ἐν μέσῳ ἀποσυνθετικῶν ἐπιρροῶν καὶ ἀπηνῶν διωγμῶν. Σήμερον αἱ Σύνοδοι τῆς Λιθουανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας συγκροτοῦνται ἀκριβῶς ὅπως ἀπ' ἀρχῆς συνήρχοντο, ἂν καὶ ἡ ὁλομέλεια τῆς Ἐκκλησίας, συνεπείᾳ τῶν

ἀπαύστων λυσσαλέων διωγμῶν καὶ καταπιέσεων τῶν Ἰησουϊτῶν, ἠλαττώθη ἀριθμητικῶς εἰς φοβερὸν βαθμόν, ἀπέναντι τῆς προτέρας ἀνθηρότητος καὶ ἰσχύος αὐτῆς.

Καὶ ὅμως, παρ᾽ ὅλην τὴν ἀραίωσιν τῶν τάξεων αὐτῆς, ἂν καὶ κοιμῶνται τὸν αἰώνιον ὕπνον οἱ ἰσχυροὶ Λιθουανοὶ ἄρχοντες, οἵτινες παρεσκεύασαν καὶ κραταιῶς προήσπισαν τὸ φιλελεύθερον θρησκευτικὸν κίνημα τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν, ἂν καὶ διὰ παντὸς ἐσίγησαν τὰ ἐμπνευσμένα χείλη τῶν μεγάλων πνευματικῶν ἡγετῶν αὐτῆς, ἂν καὶ παρῆλθον ἀνεπιστρεπτεὶ τὰ ἔτη τῆς δόξης καὶ τῆς ἐξουσίας, ὁ δεσμὸς τῆς Εὐαγγελικῆς πνευματικῆς ζωῆς συνεχίζεται διὰ τῆς Πρεσβυτερικῆς ὀργανώσεως, ἥτις στενῶς συνδέει τὰς Εὐαγγελικὰς Ἐκκλησίας τῆς Λιθουανίας, τὰς ἄλλως τε συνηνωμένας διὰ κοινῆς πίστεως καὶ ζήλου, εἰς ἐργάτας πιστοὺς ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου.

Ἡ Ἀναμόρφωσις ἐνεφανίσθη ἐν Λιθουανίᾳ περὶ τὸ ἔτος 1550, ἤτοι, ἀρκετὰ ὀψίμως, μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πνευματικῶν θριάμβων αὐτῆς εἰς τὴν κεντρῴαν Εὐρώπην. Ἀνεπτύχθη δὲ τὸ πρῶτον μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων καὶ προνομιούχων τάξεων. Ὁ Μέγας Δοὺξ τῆς Λιθουανίας Σιγισμοῦνδος Αὔγουστος τοῦ οἴκου τῶν Ἰαγκέλλων, ἐξ οὗ ἐβλάστησε καὶ ἡ ἐπὶ πολὺν χρόνον βασιλεύσασα ἐν Πολωνίᾳ ὁμώνυμος δυναστεία, πρῶτος ἐνεκολπώθη τὸν «νεωτερισμὸν» τῆς Ἀναμορφώσεως.

Ἀπὸ τοῦ 1544 οἱ δύο ἱεροκήρυκες τῆς Αὐλῆς, ὁ Πρασνίτιος καὶ ὁ Κοσμίνιος ἐκήρυττον τὰς Εὐαγγελικὰς ἀληθείας ἐν τῇ πρωτευούσῃ Βίλνᾳ, παρόμοιον δὲ κήρυγμα ἐγίνετο καὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς πόλεως καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Καινιξβέργης ὑπὸ τοῦ διασήμου θεολόγου Κούλβα. Ὁ δὲ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, Ραπογελᾶνος, γαμβρὸς τοῦ συνεργάτου τοῦ Λουθήρου Μελάγχθονος, κατήρτιζε ταυτοχρόνως ὁμάδα περισπουδάστων Εὐαγγελικῶν θεολόγων διὰ τὴν Λιθουανίαν.

Μεγάλως προήχθη ἡ Ἀναμόρφωσις ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ γάμου τοῦ Σιγισμούνδου μετὰ τῆς Βαρβάρας, ἐκ τοῦ κραταιοῦ γένους τῶν Ράτζιβιλ, ἡγετῶν τῆς ἐν Λιθουανίᾳ Ἀναμορφώσεως. Κεφαλὴ τῆς Εὐαγγελικῆς ταύτης οἰκογενείας ἦτο ὁ θεῖος τῆς Βαρβάρας Νικόλαος, ὁ ἐπονομασθεὶς «Μέλας», ὅστις ἦτο εἷς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων μεγιστάνων τῆς ἐποχῆς του, ὄχι τῆς Λιθουανίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης Εὐρώπης. Ὁ Νικόλαος Ράτζιβιλ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς Ἀναμορφώσεως μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν του μὲ ζῆλον, τοῦ ὁποίου τὰ ἀποτελέσματα ὑπερέβησαν τὰς ἐλπίδας καὶ αὐτῶν τῶν ἐνθουσιωδεστέρων ἡγετῶν αὐτῆς. Κατὰ τὸ ἔτος 1557 αἱ ἀρχαὶ τῆς Ἀναμορφώσεως εἶχον διαδοθῆ καθ᾽ ὅλην τὴν Λιθουανίαν, οἱ δὲ πληθυσμοὶ τῶν ἀπεράντων γαιῶν τοῦ Ράτζιβιλ εἶχον ἀσπασθῆ τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν. Εἰς τὴν ἐν Βίλνᾳ Σύνοδον τοῦ ἔτους 1557 παρεκάθησαν 70 σύνεδροι ποιμένες Εὐαγγελικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ προσωπικὴ δρᾶσις τοῦ Νικολάου Ράτζιβιλ ὑπῆρξεν ὁ ἰσχυρότατος παράγων πάσης φιλελευθέρας προσπαθείας. Εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἀπεράντων κτημάτων του ἐπέβαλε τὸν ὅρον τῆς γενικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων των. Μεταξὺ τοῦ 8ου καὶ τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας των παῖδες καὶ κοράσια ὤφειλον νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἵδρυσεν ὁ Νικόλαος, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τῶν ἄλλων στοιχειωδῶν μαθημάτων ἐλάμβανον καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν ὑπὸ εὐσεβεῖς διδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Θαυμάζει τις τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ ἀνδρός, ὅστις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καὶ μὲ τοιαῦτα στοιχεῖα, πρῶτος ἀπεπειράθη νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν γενικὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν μεταξὺ τῶν ὑπηκόων του. Ἐκτὸς τούτων ὁ Νικόλαος Ράτζιβιλ ἐξέδωκεν ἰδίαις δαπάναις μετάφρασιν ὁλοκλήρου τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Λιθουανικὴν γλῶσσαν. Τὸ πρωτοφανὲς τοῦτο ἔργον διατηρεῖται μέχρι σήμερον ὡς πολυτιμώτατον κειμήλιον τῆς Λιθουανικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ θάνατος τοῦ Ράτζιβιλ κατὰ τῷ 1565 κατέφερε πλῆγμα βαρὺ εἰς τὸν Προτεσταντισμὸν ἐν Λιθουανίᾳ, καθότι ἡ προσωπική του στενὴ συγγένεια καὶ φιλία πρὸς τὸν Μέγαν Δοῦκα Σιγισμοῦνδον εἶχεν ἀποτρέψει πολλοὺς κινδύνους καὶ προσκομίσει οὐκ ὀλίγας ὠφελείας εἰς τὸν Προτεσταντισμόν. Διὰ μέσου αὐτοῦ ἀπεσοβήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ εἰσχώρησις εἰς τὴν Λιθουανίαν τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν, τῶν ἀσπονδωτέρων ἐχθρῶν τῆς Ἀναμορφώσεως. Ἐξ ἄλλου ἠδυνήθη ὁ Ράτζιβιλ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὴν διαλυτικὴν ἐνέργειαν τῆς ἐμφανείσης αἱρέσεως τῶν Ἀντιτριαδιστῶν, πρὸς τὴν ὁποίαν ἔκλινον καί τινες τῶν μεγιστάνων τῆς Λιθουανίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Ράτλιβιλ ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐν Λιθουανίᾳ ὁ συγγενὴς αὐτοῦ Ροῦφος, ἀδελφὸς τῆς Βασιλίσσης Βαρβάρας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Λιθουανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία εἶχε πολλοὺς προμάχους (τοὺς Κίσκαν, Σαπιέχαν, Ταλβαΐσαν, Σεμίοταν, Βνοῦκαν, Βαλαβίκιον, Βολάναν, καὶ ἄλλους), ἀλλ' εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς εὐημερίας αὐτῆς ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα σημεῖα ἀντιξόου ἐπιρροῆς. Οἱ Ἰησουῖται, ἀναχαιτισθέντες ἐπὶ πολύ, τέλος εἰσεχώρησαν εἰς τὴν Λιθουανίαν, καὶ τοῦτο ἐξ ἀμεριμνησίας τῶν Εὐαγγελικῶν, οἵτινες πληθυνθέντες καὶ ἰσχυροί, ὑπετίμησαν τὰς δυνάμεις καὶ τὰς μεθόδους τοῦ ἐχθροῦ ἐκείνου καὶ ἐπέτρεψαν τὴν εἴσοδόν του. Ὅτε δὲ διηνοίγησαν οἱ ὀφθαλμοί των καὶ ἠθέλησαν νὰ ἀντιτάξωσιν ἀντίστασιν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι κατ' αὐτῶν, πρῶτον μὲν διότι οἱ ἀναλαβόντες τὸν ὑπὲρ τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἀγῶνα, ἂν καὶ ἰσχυροὶ καὶ δεινοὶ συνήγοροι, δὲν ἐνήργουν συνησπισμένοι, ἀλλ' ἕκαστος χωριστὰ καὶ κατ' ἴδιον τρόπον ἐπιθέσεως, ὅστις εὐκόλως ἐματαιοῦτο ὑπὸ ἐχθροῦ καλῶς ἠσκημένου, συστηματικῶς ἐργαζομένου καὶ κατόχου μεθοδειῶν ἀκαταμαχήτων.

Δεύτερος ἐχθρός, ἐξ ἴσου ἐπικίνδυνος ἢ καὶ μᾶλλον ἐπικίνδυνος, ὡς ἔσωθεν φυόμενος καὶ ἑπομένως διαλυτικὸς τῆς ἐσωτερικῆς ἑνότητος, ὑπῆρξεν ἡ αἵρεσις τῶν ἀρνουμένων τὸ δόγμα τῆς Τριάδος. Εὐτυχῶς ἐξευρέθη καὶ λύσις τῆς ἀξιοθρηνήτου διχονοίας διὰ τῆς Συμφωνίας, ἣν συνῆψαν κατὰ τὸ 1570 οἱ τρεῖς κλάδοι τῆς Ἀναμορφωμένης Ἐκκλησίας, οἱ Λιθουανοὶ Εὐαγγελικοί, οἱ Λουθηρανοὶ καὶ οἱ Μοραβιανοὶ Ἀδελφοί. Διὰ τῆς Συμφωνίας ταύτης συνῆψαν δεσμὸν ἀλληλεγγύης καὶ ἑνότητος, ὅστις ἐπεσφραγίζετο διὰ τῆς ἀπὸ κοινοῦ μεταλήψεως τῆς Εὐχαριστίας.

Ἀλλ' ὁ χρυσοῦς αἰὼν τῆς Λιθουανικῆς Ἀναμορφώσεως ἔκλινεν ἤδη πρὸς τὴν δύσιν του. Ἡ δυναστεία τῶν Ἰαγκέλλων ἐξέλιπεν ἐλλείψει ἀπογόνων, ὁ δὲ ξένος οἶκος τῶν Βάζα ἐκάθησε ταυτοχρόνως ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας καὶ τοῦ τῶν Μεγάλων Δουκῶν τῆς Λιθουανίας. Ὁ νέος ἄρχων Σιγισμοῦν-

δος ὁ Γ', πανόμοιος τοῦ φανατικοῦ Φιλίππου τοῦ Β' τῆς Ἱσπανίας, ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ ἔργου τῆς Ἀναμορφώσεως καὶ τοῦτο κατέστησε κύριον σκοπὸν τῆς ζωῆς του, ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν πνευματικόν του Πέτρον Σκάργαν, τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἤρχισε τότε διωγμὸς ἀπηνὴς καὶ συστηματικὸς κατὰ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν πίστιν. Μεταξὺ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μέσων, τὰ ὁποῖα μετεχειρίσθη πρὸς ἐκμηδένισιν τοῦ Προτεσταντισμοῦ, ἀναφέρομεν μόνον τὴν τετράκις ἐπαναληφθεῖσαν καταστροφὴν τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Βίλνας, τὴν κατάργησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων τῶν Εὐαγγελικῶν πολιτῶν, τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀνεγέρσεως καὶ αὐτῆς τῆς ἐπισκευῆς Εὐαγγελικῶν ναῶν ἄνευ ἀδείας τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Ἐπισκόπων, τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Εὐαγγελικῶν ἐκ τῆς Γερουσίας, καὶ ἄλλα παρόμοια μέτρα. Ὑπὸ τὴν ἀνένδοτον ταύτην πίεσιν ἠραιοῦντο ὁλοὲν τὰ στελέχη τῆς Λιθουανικῆς Ἀναμορφώσεως. Τὰ σχολεῖα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἡ σύναψις γάμων μεταξὺ Καθολικῶν καὶ Προτεσταντῶν, αἱ βιοποριστικαὶ ἀνάγκαι καὶ αἱ ἀνθρώπιναι ἀδυναμίαι ἠλάττωσαν τρομακτικῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν Προτεσταντῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ζοφερὸν τοῦτο στάδιον δὲν ἔλειψαν πολλοί, οἵτινες παρέμειναν σταθεροὶ καὶ ἔδωκαν δείγματα μεγαλειώδους πίστεως. Κατὰ τὸ 1625 ἡ Εὐαγγελικὴ Σύνοδος τῆς Βίλνας ἀπεφάσισε νὰ ἱδρύσῃ δύο ἀνώτερα Εὐαγγελικὰ γυμνάσια εἰς τὰ κέντρα τοῦ Λιθουανικοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐν Κεδαΐνιᾳ καὶ Ζλόκκᾳ. Ἐξέδωκε δὲ Λιθουανιστὶ καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, Κατήχησιν καὶ ἄλλα θρησκευτικὰ βιβλία.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πολέμων τῆς Πολωνίας πρὸς τοὺς Κοζάκους, οἱ Λιθουανοὶ Εὐαγγελικοὶ ἀφέθησαν σχετικῶς ἀνενόχλητοι ὑπὸ τῶν διωκτῶν των, καθότι οἱ Πολωνοὶ εἶχον ἀνάγκην τῆς συμπράξεως τῶν Λιθουανῶν μεγιστάνων. Ἀπὸ τῶν 1648—1668 ἡ Πολωνία ἦτο ἀπησχολημένη εἰς πολέμους πρὸς τὴν Σουηδίαν. Ὁ Μ. Δοὺξ τῆς Λιθουανίας Ἰανοῦσος Ράτσιβιλ ἀπεφάσισε τότε νὰ συνδέσῃ τὰς τύχας τῆς χώρας του μὲ τὸ μέρος τῶν Σουηδῶν, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀπόσεισιν τοῦ Ἰησουϊτικοῦ ζυγοῦ. Ἀλλὰ τὰ σχέδιά του ἀνεκαλύφθησαν καὶ αὐτὸς μὲν ἔπεσε διὰ μαχαίρας δολοφόνου, οἱ δὲ ὁμόθρησκοί του κατεστράφησαν. Καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ ἐθνικὴ ζωὴ τῆς Ἀναμορφώσεως ἐν Λιθουανίᾳ.

Κατὰ τὸ 1591 ὑπῆρχον 200 Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι ἐν Λιθουανίᾳ· κατὰ τὸ 1650 ἀπέμενον μόνον 140, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος μόνον 48 ἐκκλησίαι, μὲ 47 ποιμένας καὶ 4 σχολεῖα ἀπετέλουν τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ Λιθουανικοῦ Προτεσταντισμοῦ. Ὁλόκληρος δὲ ὁ 18ος αἰών, ὑπὸ τὴν δυναστείαν τῶν Σαξώνων βασιλέων τῆς Πολωνίας, ὑπῆρξεν ἐποχὴ μακρᾶς ἀγωνίας καὶ ἀπηνοῦς διωγμοῦ τῶν Εὐαγγελικῶν. Κατὰ τὸ 1768 δὲν ἀπέμεναν εἰμὴ μόνον 30 Εὐαγγελικαὶ Ἐκκλησίαι ἐν Λιθουανίᾳ.

Τῷ 1795 ἡ Λιθουανία προσηρτήθη εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ἡ Λιθουανικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία δὲν ἦτο πλέον εἰμὴ εἷς σκελετός, ἀλλὰ χάρις εἰς τὸν θαυμάσιον Πρεσβυτερικόν της ὀργανισμὸν δὲν εἶχεν ἀποσυντεθῇ οὔτε κατὰ τὰς δυσχερεστάτας στιγμὰς τοῦ μακροῦ ἀγῶνος. Ἡ αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη ἡ Β' ἀπέδωκεν εἰς αὐτὴν τὰ δικαιώματα καὶ προνόμια αὐτῆς ὁλοκληρωτικῶς, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Λιθουανικὴ Ἐκκλησία ἀπολαμβάνει πλήρη αὐτονομίαν.

Αἱ συνέπειαι τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ὁ διαμελισμὸς τῆς Λιθουανίας ὑπὸ τῆς Πολωνίας καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ρωσσίας, διέσπασαν τὴν ὀργανικὴν ἑνότητα τοῦ Λιθουανικοῦ Προτεσταντισμοῦ. Τέσσαρες κοινότητες ἔμειναν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ κομμουνισμοῦ, 10 κοινότητες περιελήφθησαν ἐντὸς τῆς Πολωνίας, ὁμοῦ μὲ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λιθουανίας Βίλναν. Ἀπομένουν οὕτω σήμερον ὑπὸ τὴν Εὐαγγελικὴν Σύνοδον τῆς Λιθουανίας μόνον 14 κοινότητες.

Ἀλλὰ παρ' ὅλα τὰ πλήγματα τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῶν πολέμων, ἐπέζησε τὸ πνεῦμα τῆς Εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ ἑνότητος, ἥτις ἐχαρακτήριζε τοὺς ἐνδόξους πατέρας τῆς Λιθουανικῆς Ἀναμορφώσεως. Ἡ ἐν ἔτει 1921 συνελθοῦσα ἐν Μπιρζὲκ Σύνοδος συνήνωσεν ἀξιοσέβαστον ἀριθμὸν ἀντιπροσώπων καὶ ποιμένων. Νέα ζωὴ ἀνεπτύχθη μεταξὺ τῶν Εὐαγγελικῶν, οἵτινες ὑποβάλλονται εἰς πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν ὅπως δι' ἐράνων ἀνεγείρωσι τοὺς κατερειπωμένους ναοὺς καὶ τὰ οἰκήματα τῶν ποιμένων. Ἡ Σύνοδος συντηρεῖ θεολογικὴν σχολὴν εἰς Μπίρζεϊ, δημοσιεύει θρησκευτικὸν φύλλον, λαμβάνει ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὰ σχολεῖα καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, καὶ τρέφει τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι ἀφοῦ ἐπέζησεν ἐπὶ 370 ἔτη ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐν τῇ πατρῴᾳ γῇ τῆς Λιθουανίας, ἀναμφιβόλως ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ἀκόμη ἔργον ἐν τῇ Θείᾳ οἰκονομίᾳ, ἐξυπηρετοῦσα τὰς βουλὰς αὐτῆς.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΟΥ ΜΑΧΠΕΛΑΧ

Τελευταίως ὁ «Χρόνος» τῶν Παρισίων ἐδημοσίευσε τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα ἐκ Παλαιστίνης: «Οἱ Ἄραβες τῆς Χεβρῶνος εἶναι περιδεεῖς ἀπὸ ἡμερῶν, διότι, ἤκουσαν ὑποκώφους φωνὰς αἱ ὁποῖαι τοὺς ἐμέμφοντο: «Διατί ἐσφάξατε τὰ τέκνα μας;» ἢ «Υἱοὶ τοῦ Ἰσμαήλ, διατί ἠτιμάσατε τὸ ὄνομα τῶν πατέρων σας;» Αἱ φωναὶ ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ ἄντρον Μαχπελάχ, ὅπου, κατὰ τοὺς Ἄραβας, εἶναι τεθαμμένοι ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ. Τὸ ἀγγλικὸν «Δελτίον τῆς Παλαιστίνης» προσθέτει ὅτι οἱ Ἄραβες ζητοῦν τώρα μέσον νὰ ἐξιλεώσουν τὰ ἐξωργισμένα πνεύματα τῶν πατριαρχῶν.

Διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως ἡ σημασία τῆς ἐνδιαφερούσης ταύτης εἰδήσεως, ἀνάγκη νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀβραὰμ ἐν Χεβρῶνι καὶ τῶν χαρακτῆρα τῶν Χεβρωνιτῶν. Ἂς παρατηρήσωμεν ἀκόμη ὅτι ὁ ἀνταποκριτὴς ἔχει ἄδικον λέγων, ὅτι «κατὰ τὰς Ἀραβικὰς παραδόσεις» οἱ πατριάρχαι εἶναι τεθαμμένοι εἰς τὸ σπήλαιον. Θὰ ἴδωμεν ὅτι τοῦτο εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον.

* * *

Ἡ Χαλδαϊκὴ πόλις Οὐρ εἶναι σήμερον παγκοσμίως γνωστή, χάρις εἰς τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῶν Ἀγγλοαμερικανικῶν ἀνασκαφῶν. Εἰς τὰ 2008 π. Χρ. ἔζη εἰς τὴν πόλιν ταύτην σεβάσμιος γέρων, ὁ Θάρα, ἀρχηγὸς πολυμελοῦς οἰκογενείας, γνωστὸς διὰ τὰς μονοθεϊστικάς του πεποιθήσεις. Φαίνεται πιθανότατον ὅτι ὁ μονοθεϊσμός του οὗτος τῷ εἶχε καταστήσει ἀδύνατον τὸν βίον ἐντὸς τῆς πολυ-

θεϊστικῆς ἐκείνης Οὔρ, διότι μίαν καλὴν πρωΐαν ἐγκατέλειψε ταύτην, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς οἰκογενείας του καὶ πάντων τῶν κινητῶν του κτημάτων. Τὸ καραβάνι δὲν ἀνέπλευσε τὸν Εὐφράτην, ὅπως κατὰ κανόνα ἔκαμναν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ στρατοί, ἀλλ' ἐβυθίσθη κατ' εὐθεῖαν εἰς τὴν ἔρημον, ἀκολουθήσαν τὴν πορείαν τοῦ ἡλίου.

Φθάσας ὅμως εἰς Χαρράν, ὁ γέρων Θαρὰ ἀπέθανε. Τὸν διεδέχθη ὡς ἀρχηγὸς ὁ υἱός του Ἀβραάμ. Ἦτο πλήρης θάρρους, διότι ἐμφανισθεὶς εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, τῷ ὑπεσχέθη τὴν γῆν Χαναὰν καὶ τὴν αὔξησιν καὶ εὐημερίαν τῶν ἀπογόνων του. Ἀκολουθούμενος λοιπὸν ἀπὸ τὴν ὡραίαν του γυναῖκα Σαραΐ, τὸν ἀνεψιόν του Λώτ, τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του, τοὺς δούλους, τὰ ποίμνια καὶ τὰς καμήλους του, ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν διὰ τῆς ἐρήμου καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Συχέμ, τὴν σημερινὴν Νεάπολιν (Ναμπλούζ). Ἐκεῖθεν ὁ ἐπελθὼν λιμὸς τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του πρὸς νότον, καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον, ἐξ οὗ ἐπλούτησε. Τότε ἐπέστρεψεν εἰς Παλαιστίνην καὶ μετὰ τραχεῖαν πορείαν διὰ τῆς Πετραίας Ἀραβίας καὶ Ἰδουμαίας ἔφθασεν εἰς τὴν Χεβρῶνα, καὶ κατεσκήνωσεν ἔξω τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς δρῦς τοῦ Μαμβρῆ, ὅπου ἵδρυσε βωμὸν καὶ ἐθυσίασεν εἰς τὸν ἕνα Θεόν. Οὕτως ὁ ὅμιλος αὐτὸς τῶν προσφύγων Χαλδαίων ἔφερε παρὰ τὴν Μεσόγειον τὸ σπέρμα τοῦ μονοθεϊσμοῦ, ἐξ οὗ ἀνεδόθησαν οἱ τρεῖς τεράστιοι κλάδοι, ὁ Ἰουδαϊσμός, ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ὁ Μωαμεθανισμός.

Ἡ Χεβρὼν ἦτο μία τῶν ἀρχαιοτάτων πόλεων τοῦ κόσμου, πρεσβυτέρα καὶ αὐτῆς τῆς Αἰγυπτιακῆς Τάνιος. Πρὶν ἐλέγετο Κιριὰθ-Ἀρβάς· κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν γιγάντων Ἐνασίμ, προελθόντων ἐκ τῆς ἐπιμιξίας τῶν ἀγγέλων μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ Κάϊν. Ὅταν ἔφθασεν ὁ Ἀβραάμ, εὗρεν αὐτὴν κατοικουμένην ὑπὸ τῶν Χετταίων. Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἔγινεν εὐμενῶς δεκτὸς ὑπὸ τούτων, διότι τὸν βλέπομεν ἐντὸς ὀλίγου ἀσκοῦντα κῦρος ἄρχοντος, στρατηγοῦντα καὶ νομοθετοῦντα. Ἀπηλευθέρωσε τὸν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων αἰχμαλωτισθέντα Λώτ, καὶ ἐθέσπισε τὴν περιτομὴν ὡς σύμβολον τῆς συνθήκης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Κατὰ τὴν διαμονήν του ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δρυῶν τοῦ Μαμβρῆ πολλὰ οἰκογενειακὰ γεγονότα συνέβησαν εἰς τὸν συνοικισμὸν τῶν Χαλδαίων προσφύγων. Ἐκεῖ ἡ Αἰγυπτία δούλη τοῦ Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσμαήλ, γενόμενον γενάρχην τῶν Ἀράβων. Δι' αὐτὸ οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἀπόγονοι ἐξ ἀρρενογονίας τοῦ Ἀβραὰμ εἶναι ἀδελφοί, καὶ αἱ τελευταῖαι σφαγαὶ ἦσαν ἀδελφοκτονίαι. Ἐκεῖ ὁ Θεὸς μετωνόμασε τὸν μὲν Ἄβραμ (λαμπρὸς πατὴρ) εἰς Ἀβραὰμ (πατὴρ πλήθους ἀνθρώπων), τὴν δὲ Σαραΐ (πριγκήπισσά μου) εἰς Σάρραν (πριγκήπισσα). Ἐκεῖ ἡ Σάρρα ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ ἐξεδίωξε τὴν Ἄγαρ.

Ἡ Σάρρα ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 127 ἐτῶν. Τότε ὁ Ἀβραὰμ ἠγόρασεν ἀπὸ τὸν Χετταῖον Ἐφρὼμ τὸν ἀγρόν του, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε τὸ διπλοῦν σπήλαιον τοῦ Μαχπελὰχ διὰ νὰ θάψῃ εἰς τοῦτο τὴν ἠγαπημένην του γυναῖκα. Ἐπλήρωσε διὰ τὴν ἀγορὰν αὐτὴν 400 σίκλους, ἤτοι 1300 χρ. φρ. Ἡ ἀγοραπωλησία αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορικῶς γνωστή. Ὁ πατριάρχης προσκομίζει τὸ χρῆμα, οἱ Χετταῖοι ζυγίζουν αὐτὸ ἐνώπιον τῶν συναλλαττομένων, τὸ εὑρίσκουν ἀκριβὲς καὶ τὸ δίδουν εἰς τὸν πωλητήν· οὗτος ἐνώπιον τῶν μαρτύρων παραδίδει τὸ κτῆμά

του εἰς τὸν ἀγοραστήν. Ἡ εἰκών, τὴν ὁποίαν χαράττει ἡ Γραφὴ τῆς συναλλαγῆς ταύτης, εἶναι ἀριστούργημα ρεαλισμοῦ ἐν τῇ ἁπλότητί της. Νομίζει κανεὶς ὅτι παρίσταται εἰς διαπραγμάτευσιν μεταξὺ συγχρόνων φελλάχων.

Ἔτη τινὰ κατόπιν ὁ Ἰσαὰκ νυμφεύεται τὴν Ρεβέκκαν· ἐξ αὐτῆς ἐγεννήθησαν ὁ Ἠσαῦ καὶ ὁ Ἰακώβ. Κατόπιν ὁ Ἀβραὰμ νυμφεύεται τὴν Χεττούραν καὶ ὁ Ἰσμαὴλ ἐπέστρεψεν ἐξ Ἀραβίας, ὅπου ἀπέθανεν ἡ μήτηρ του.

Εἰς ἡλικίαν 175 ἐτῶν ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀβραάμ. Οἱ υἱοί του Ἰσαὰκ καὶ Ἰσμαὴλ τὸν ἔθαψαν μὲ εὐλάβειαν πλησίον τῆς ἀγαπητῆς του Σάρρας ἐντὸς τοῦ σπηλαίου Μαχπελάχ. Μετὰ ἐνενήκοντα ἔτη ἤνοιξαν πάλιν τὸ σπήλαιον διὰ νὰ καταθέσουν τὸν νεκρὸν τοῦ Ἰσαὰκ πλησίον τῶν γονέων του καὶ τῆς ὡραίας καὶ ἐναρέτου Ρεβέκκας, ἡ ὁποία εἶχε προαποθάνει. Κατόπιν ἀπέθανεν ἡ Λέα ἡ ἀδελφὴ τῆς Ραχὴλ καὶ σύζυγος τοῦ Ἰακώβ. Οὗτος ἀφοῦ τὴν ἔθαψε πλησίον τῶν ἄλλων γερασμίων μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἐγκατέλιπε τὴν Χεβρῶνα καὶ μετέβη πλησίον τοῦ υἱοῦ του Ἰωσήφ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀναχθῆ εἰς μέγα ἀξίωμα πλησίον τοῦ Φαραώ. Ἔζησε πολλὰ ἔτη ἀκόμη ὁ Ἰακώβ, γενόμενος ὁ πατὴρ τῶν δώδεκα φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ. Προαισθανθεὶς δὲ τὸν θάνατόν του, παρήγγειλεν εἰς τὸν Ἰωσὴφ νὰ τὸν ταριχεύσῃ καὶ νὰ τὸν θάψῃ πλησίον τῶν γονέων του.

***

Ἀπὸ 4,000 ἐτῶν οὐδεὶς ἔθηκεν εἰς ἀμφιβολίαν τὴν γνησιότητα τῶν ἀφηγήσεων τούτων τῆς Γραφῆς. Οἱ τάφοι τῶν σεβασμίων ἐκείνων πατριαρχῶν καὶ τὸ σπήλαιον τοῦ Μαχπελὰχ ἀπήλαυσαν πάντοτε τοῦ παγκοσμίου σεβασμοῦ καὶ διατηροῦσιν ἀκόμη τὰ ἀρχαῖά των ὀνόματα. Ἡ ἱστορία τοῦ λαοῦ Ἰσραήλ, ἡ Ρωμαϊκὴ ἱστορία, ἡ Βυζαντινὴ καὶ ἡ ἱστορία τῶν Ἀράβων, χωρὶς νὰ ἐξαιρέσωμεν καὶ τὴν βραχεῖαν παρένθεσιν τῶν Σταυροφοριῶν, μαρτυροῦσιν ἀδιάπτωτον τὴν παράδοσιν. Ἑβραῖοι, Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμᾶνοι τιμῶσιν ἀκόμη τὸν πρῶτον ἀπόστολον τοῦ μονοθεϊσμοῦ. Διαδεχθέντες ἀλλήλους εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Παλαιστίνης πάντες ἐφιλοτιμήθησαν νὰ περιθάλψωσι τοὺς τάφους τῶν πατριαρχῶν. Ὁ Σολομὼν περιέβαλε τὸν χῶρον ὅλον ἐντὸς τείχους κυκλωπείου, ὁμοίου πρὸς τὸ τεῖχος δι' οὗ περιέκλεισε τὸν λόφον τοῦ Μωριὰ τῆς Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὰ 588 ἡ Ἀσσυριακὴ κατάκτησις κατέστρεψε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔβλαψε δὲ σοβαρῶς τὸ προσκύνημα τῆς Χεβρῶνος. Ὁ μέγας Ἡρώδης, διὰ νὰ ἑλκύσῃ τὴν εὐμένειαν τῶν Ἑβραίων, ἀνέκτισε πολυτελῶς τὸν ναὸν τοῦ Ζοροβάβελ, ὅστις ἀντικατέστησε τὸν τοῦ Σολομῶντος ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐδαπάνησε πολλὰ εἰς τὴν Χεβρῶνα. Εἰς τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἀνάγεται τὸ σημερινὸν γιγάντιον τεῖχος τοῦ περιβόλου, ἡ ἰσοπέδωσις τοῦ ὅλου χώρου, τὸν ὁποῖον ἐπλακόστρωσε καὶ ἤγειρεν εἰς τὸ μέσον πολυτελὲς μνημεῖον. Ὁ Φλ. Ἰώσηπος λέγει ὅτι ἡ ἅλωσις τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Τίτου, ἡ ὁποία κατέστρεψε τὴν Ἁγίαν Πόλιν, δὲν ἔβλαψε τὴν Χεβρῶνα καὶ ὅτι οἱ τάφοι τῶν πατριαρχῶν εὑρίσκοντο εἰς ἐποχήν του ἐν καλῇ καταστάσει. Κατὰ τὸν Εὐσέβιον, ἡ Ἁγία Ἑλένη ἔκτισεν ἐπὶ τῶν τάφων τῶν Πατριαρχῶν ἐκκλησίαν. Ἡ Περσικὴ κατοχὴ τοῦ Ζ'. μ. Χρ. αἰῶνος, ἡ ὁποία ἐγέμισε μὲ αἷμα καὶ ἐρείπια τὴν Παλαιστίνην, δὲν φαίνεται νὰ ἔβλαψε πολὺ τὴν Χεβρῶνα. Ὅταν

μετ' ὀλίγον ἦλθεν ἐκ Μέκκας εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ νὰ παραλάβῃ ἀπὸ τὸν ὑπερασπιστήν της Πατριάρχην Σωφρόνιον τὴν Ἁγίαν Πόλιν ὁ καλίφας Ὀμὰρ Ἔμπν Χαττὰπ δὲν παρημέλησε τὸν τάφον τοῦ Σέϊχ Ἰβραὴμ ἐλ Χαλὴλ (ἀγαπητοῦ τῷ Θεῷ σεβασμίου Ἀβραάμ), πατρὸς τοῦ Ἰσμαὴλ γενάρχου τῶν Ἀράβων. Ἀντικατέστησε λοιπὸν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἁγ. Ἑλένης διὰ τζαμίου καὶ ἐκήρυξεν αὐτὸ «ἱερόν», δηλ. ἀπρόσιτον εἰς τοὺς γκιαοὺρ (ἀπίστους). Τὸ ἀραβικὸν αὐτὸ τέμενος ὠνομάσθη Χαρὰμ ἐλ Χαλήλ.

Εἰς τὰ 1100 ἐπῆλθεν ἡ ἐπιδρομὴ τῶν τυχοδιωκτῶν Φράγκων, ἡ πρώτη Σταυροφορία. Ἡ Χεβρὼν ἐδόθη φέουδον εἰς τὸν Gerhard d' Avesnes. Μετωνομάσθη τότε ἡ πόλις εἰς S[t] Abraham καὶ ἐκτίσθη λαμπρὰ βασιλικὴ καὶ μοναστήριον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ τζαμίου τοῦ Ὀμάρ. Μετὰ 20 ἔτη, ἤτοι εἰς τὰ 1187 ὁ Σαλὰχ ἐδ Δὶν ἐξεδίωξε τοὺς Σταυροφόρους καὶ μετέτρεψε τὴν βασιλικήν των εἰς τζαμίον, ἀναθέσας τὴν φρούρησιν τῶν τάφων εἰς τὸν ἄγριον φανατισμὸν τῶν Μουσουλμάνων. Εἰς τὰ 1300 ὁ Μαμελοῦκος σουλτᾶνος Μωχαμμὲτ ἐν Νάδρ ἐλ Καλούαν, ἄρχων τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπήγετο ἡ Παλαιστίνη, ἐδαπάνησε πολλὰ χρήματα διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸ Φραγκικὸν ἵδρυμα ρυθμὸν Ἀραβικόν. Εἰς τὰς ἐπισκευὰς ἐκείνας ἀνάγονται τὰ σημερινὰ ἔπιπλα, σκεύη, Ἀραβικαὶ ἐπιγραφαί, κοσμήσεις κλπ. Τότε δὲ ἐφράχθη τελειωτικῶς καὶ τὸ στόμιον τοῦ σπηλαίου, κτισθέντος εἰς τὸ ἐμπρὸς στόμιον τοῦ μνημείου τοῦ Ἰωσήφ. Κατεσκευάσθησαν ἐντὸς τοῦ τζαμίου τὰ ἓξ κενοτάφια καὶ ὤρυξαν εἰς τὸν βράχον τὴν ἐσωτερικὴν κλίμακα ἡ ὁποία φέρει εἰς τὸ σπήλαιον.

Εἰς τὰ 1515 ὁ Σελὴμ Γιαβούζ, σουλτᾶνος τῆς Τουρκίας, κατακτήσας τὴν Παλαιστίνην, ἐβάδιζε πρὸς κατάκτησιν καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1915 ἡ Χεβρὼν παρέμεινεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα, ὄχι μόνον οὐδεὶς Χριστιανὸς ἐπετρέπετο νὰ εἰσέλθῃ, ἀλλ' ἦτο ἐπικίνδυνον εἰς τὸν ξένον νὰ πλησιάσῃ ἔξωθεν τὸν περίβολον. Οὐδεὶς περιηγητὴς ἢ προσκυνητὴς κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ ἰδέαν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διατάξεως τοῦ μνημείου. Συντομωτάτην περιγραφὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀφῆκε μόνον ὁ Ἀλῆ βέης, μουσουλμᾶνος, εἰς τὰ 1807. Ὁ Ἰταλὸς μηχανικὸς Pierrotti γράψας ὀγκῶδες σύγγραμμα περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, διετάθη, εἰς τὰ 1859, ὅτι μετημφιεσμένος εἰσῆλθεν εἰς τὸ τζαμίον τῆς Χεβρῶνος. Ἀλλ' ἡ περιγραφή του ἠδύνατο ἄριστα νὰ προκύψῃ ἀπὸ πληροφορίας Μουσουλμάνων. Δὲν ἔχουν τὸν τύπον τῆς αὐτοψίας ὑπὸ ἀρχιτέκτονος καὶ ἀρχαιολόγου. Εἰς τὰ 1862 σουλτανικὸν φερμάνιον ἐπέτρεψεν εἰς τὸν πρίγκηπα Ἐδουάρδον τῆς Οὐαλλίας νὰ περιεργασθῇ τὸ τζαμίον. Μόλις δὲ κατόπιν δυσχερεστάτων διαπραγματεύσεων μεταξὺ τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν φανατικῶν Χεβρωνιτῶν, καὶ διὰ γενναιοτάτης δωροδοκίας, ἐπετράπη εἰς τὸν πρίγκηπα νὰ εἰσέλθῃ μετὰ τεσσάρων ἀκολούθων, νὰ ἴδῃ τροχάδην τὸ τζαμίον, ἀλλὰ δὲν τῷ ἐπετράπη νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ σπήλαιον. Ὁ ἐκ τῶν ἀκολούθων του ἱερεὺς Στάνλεϋ ἐδημοσίευσε τότε εἰς τοὺς ***Τάϊμς*** τὰς ἐντυπώσεις του.

Κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον, οἱ Χεβρωνῖται, ἐπὶ τῇ νικηφόρῳ προελάσει τῶν στρατευμάτων τοῦ στρατηγοῦ Ἄλλεμπυ ἐξεκένωσαν ἐντελῶς τὴν πόλιν. Εἷς ἀξιωματικός, ὁ Meinertzhagen, κατέλαβε τὴν πόλιν ἐπὶ κεφαλῆς τάγματος. Εἰσῆλθεν εἰς τὸ

τζαμίον ἀλλὰ παρέλειψε νὰ ζητήσῃ τὸ σπήλαιον. Ἐχάθη οὕτως ἡ ἀρίστη εὐκαιρία νὰ μάθωμεν τὴν διάταξιν τοῦ ὑπογείου καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ σπηλαίου. Τὴν ἐπαύριον διαταγὴ τοῦ ἀρχηγείου διέτασσεν ἄπειρον σεβασμὸν πρὸς τὸ ἱερὸν προσκύνημα τῶν Μουσουλμάνων.

Ἔκτοτε ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ἐπετράπη εἰς σοφούς τινας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ τζαμίον. Οὕτως ὑπὸ τὴν πρόφασιν νὰ ἐξετάσουν τὴν στερεότητα τῆς οἰκοδομῆς ἐπεσκέφθησαν ἐπιμελῶς τοῦτο οἱ ἀνατολισταὶ δομινικανοὶ Πατέρες Vincent καὶ Abel μετὰ τοῦ ἄγγλου ταγματάρχου Mackay, ἐξετάσαντες τὰ πάντα ἐκτὸς τοῦ σπηλαίου Μαχπελάχ. Τότε ἐξέδωκαν θαυμάσιον σύγγραμμα, τὸ τελειότερον ἐξ ὧν ἔχομεν διὰ τὸ προσκύνημα τοῦτο. Ὀλίγον ὕστερον ἐπεσκέφθη τοῦτο ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀνατολιστὴς κ. Χρ. Νομικός, ὅστις ἔγραψεν ὡραίαν μελέτην εἰς τὸ βιβλίον του «Ἀνατολὴ καὶ Ἰσλάμ».

Διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὸ θέμα μας, ἂς προσθέσωμεν ὅτι δύο μοναχοὶ Σταυροφόροι, ὁ Entes καὶ ὁ Arnoul, ἀφηγήθησαν εἰς τοὺς ἐν Γαλλίᾳ φίλους των τας ἀναμνήσεις των ἀπὸ τὸ μοναστήριον τῆς Χεβρῶνος. Ἐκ τούτων ἀκούσας εἷς τῶν ἀκροατῶν των ἔγραψε περιγραφὴν τοῦ σπηλαίου τοῦ Μαχπελάχ, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν τίτλον «L'invention des Patriarches» εἰς τὸν Ε΄. τόμον τοῦ «Recueil des historiens des Croisades».

«Τὸ σπήλαιον τοῦ Μαχπελάχ, γράφει, ἀνεκαλύφθη τυχαίως. Ἡμέραν τινὰ παρετηρήθη ρωγμὴ εἰς τὸ δάπεδον ἐξ ἧς ἐξήρχετο ρεῦμα ψυχροῦ ἀέρος. Ἀφῃρέθησαν αἱ πλάκες τοῦ λιθοστρώτου καὶ ἀπεκαλύφθη σπήλαιον πλῆρες ὀστῶν ἀνθρωπίνων. Πέντε σκελετοὶ τοποθετημένοι κατὰ μέρος εἵλκυσαν τὴν προσοχήν. Ἐτοποθετήθησαν καλῶς τὰ ὀστᾶ καὶ ἐκλείσθη πάλιν ἡ εἴσοδος. Ὀλίγοι μόνον ἐπίσημοι ἔτυχον τῆς ἀδείας νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ σπήλαιον, ὁ Βενιαμὶν τῆς Τουδέλης εἰς τὰ 1178, καὶ ὁ Ραββὶ Πεταχίας εἰς τὰ 1175».

Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη περιγραφή, τὴν ὁποίαν ἔχομεν τοῦ σπηλαίου Μαχπελάχ. Οἱ Χεβρωνῖται καὶ οἱ Ναμπλουζινοὶ εἶναι οἱ ἀγριώτεροι καὶ φανατικώτεροι τῶν Μουσουλμάνων τῆς Παλαιστίνης. Ὑπῆρξαν πάντοτε οἱ πρῶτοι εἰς σφαγὰς ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοφύλων, ὁσάκις ταραχαὶ ἐξερράγησαν. Ὑπῆρξαν οἱ μόνοι, οἱ ὁποῖοι ἔσχον τὴν τόλμην νὰ ἐπαναστατήσουν κατὰ τοῦ Αἰγυπτίου Ἰβραὴμ Πασᾶ εἰς τὰ 1830 καὶ ἐτιμωρήθησαν σκληρότατα. Κατὰ τὰς τελευταίας ταραχὰς τῆς Παλαιστίνης, πρῶτοι οἱ Χεβρωνῖται προέβησαν εἰς σφαγὰς τῶν Ἑβραίων.

Ἐννοεῖται λοιπὸν τώρα ὅτι αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως εἶναι τρομεραί, ἡ ἀδελφοκτονία προκαλεῖ τὴν φρίκην των, καὶ ἡ ἰδέα τῆς ὑπογείου φωνῆς ἦτο πολὺ φυσικὸν νὰ γεννηθῇ. Τὰ πνεύματα τῶν σεβασμίων Πατριαρχῶν βοῶσιν ἐπιτιμητικῶς ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ σπηλαίου τοῦ Μαχπελάχ.

Γ. Ἀρβανιτάκης.

ΕΒΔΟΜΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Τὸ πρόγραμμα τῆς Ἐτησίας Ἑβδομάδος Παγκοσμίου Προσευχῆς, ὅπερ ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Σεπτεμβρίου, συνωδεύετο ὑπὸ τῆς κάτωθι ἐγκυκλίου, ἀπευθυνομένης ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τοῦ Παγκοσμίου Εὐαγγελικοῦ Συνδέσμου:

*Πρὸς πάντας τοὺς πιστούς, τὰ μέλη τῆς **Μιᾶς Ἐκκλησίας**,*
*ἧς **Κεφαλὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστός.***

Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί,

Χάρις εἴη ὑμῖν ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ!

Ἀπερχομένου ἑνὸς ἔτους καὶ νέου ἔτους ἐμφανιζομένου, προσκαλοῦμεν ὑμᾶς ἐγκαρδίως, τούς τε μακρὰν καὶ τοὺς πλησίον, ὅπως ἀφιερώσητε ὁλόκληρον τὴν πρώτην ἑβδομάδα τοῦ 1930 εἰς κοινὴν καὶ ἡνωμένην προσευχήν. Τοῦτο πράττοντες θέλετε ἐκδηλώσει τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἀκολουθούντων Αὐτόν, ἑνότητα. Πεποιθότες ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θέλετε διακηρύξει τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐκ τοῦ Θεοῦ γεννᾶται, καὶ δὲν λογίζεται τὸ κακόν.

Ὁ παγκόσμιος πόθος τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ, εἰμὴ ἐν περιβάλλοντι, ὅπερ δημιουργεῖ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσία. Οἱ Χριστιανοὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐφ' ὅσον ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀτομικὴν καὶ ὁμαδικήν των ὑποχρέωσιν νὰ πραγματοποιήσωσιν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Μεσιτικῆς Προσευχῆς τοῦ Κυρίου: «Ἵνα ὦσι πάντες ἓν... διὰ νὰ πιστεύσῃ ὁ κόσμος ὅτι Σὺ μὲ ἀπέστειλας», θέλουσι διὰ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν ἱκεσιῶν αὐτῶν προετοιμασθῇ διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπαιτουμένας παρ' αὐτῶν θυσίας.

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1930, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλικανικῆς Ὁμολογίας θὰ συνέλθωσιν ἐν Λάμπεθ, ἔχοντες ὑπ' ὄψει των τὴν διακήρυξιν τῶν Συνδιασκέψεων τῆς Λωζάννης καὶ Ἱεροσολύμων, ὅτι τὸ πρὸς τὸν κόσμον διάγγελμα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, καὶ πρέπει νὰ ἦναι διὰ παντός, ***τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,***—ἡ χαροποιὰ ἀγγελία τῆς Ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι—τὸ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δῶρον τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἀγγελία αὕτη εἶναι τὸ μόνον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ διεθνὴς εἰρήνη καὶ ἡ μεταξὺ τῶν λαῶν εὐδοκία. Πλέον τοῦ ἡμίσεως τοῦ κόσμου ἀναμένει, ὅπως κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς λαοὺς αὐτοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται πνεῦμα νέων τολμημάτων ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς ἑνότητος. Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῇ τὸ πνεῦμα τῆς ἑνότητος, ἡ Χριστιανικὴ μαρτυρία θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ὑστερῇ εἰς τὴν ἀποτελεσματικότητα ἐκείνην, ἣν ἀπαιτεῖ ὁ Θεός.

Ἂς ζητήσωμεν ὅθεν νὰ ἀντιληφθῶμεν κάλλιον τὴν σημασίαν τῆς Ἑβδομάδος Παγκοσμίου Προσευχῆς. Ταύτην θέλει μεταχειρισθῇ κραταιῶς ὁ Θεός, ἐὰν

ἡμεῖς ἀφεθῶμεν ὁλοκλήρως εἰς χεῖρας Αὐτοῦ, καὶ καταβάλωμεν πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐξασφαλίσωμεν παγκόσμιον προσχώρησιν οἰκογενειῶν, ὁμάδων συμπροσευχῆς καὶ ἐκκλησιασμάτων ἐν τῇ δημοσίᾳ λατρείᾳ τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἐπικαλούμεθα τὴν εὐρυτάτην ὑμῶν σύμπραξιν πρὸς κυκλοφόρησιν τῆς παρούσης προσκλήσεως, ὡς καὶ τῶν ἐπισυνημμένων θεμάτων διὰ τὴν προσευχὴν ἑκάστης ἡμέρας, τὰ ὁποῖα συνιστῶμεν θερμῶς, τόσον διὰ τὴν κατ' ἰδίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ προσευχήν.

Ἂς προσευχηθῶμεν λοιπόν! Εἴθε ἡ παγκόσμιος Ἑβδομὰς τῆς Προσευχῆς νὰ εὐλογηθῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ.

Θὰ φέρῃ δὲ ἀποτελέσματα, ἐὰν προσέλθωμεν πάντες εἰς τὸν Θρόνον τῆς Χάριτος ἐν πίστει, πεποιθότες εἰς τὴν ἀγάπην Αὐτοῦ, ὅπως καταρρίψῃ τοὺς φραγμούς, τοὺς χωρίζοντας σήμερον ἐκείνους, οἵτινες κατὰ τὰ ἄλλα ἀγαπῶσι καὶ ἀκολουθῶσιν Αὐτόν.

Διατελοῦμεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί,
Ὑμέτεροι ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ Ἀγγλικανοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ὑόρκης καὶ 28 ἄλλων ἐπισκόπων τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τῶν Προέδρων τῶν Γεν. Συνόδων τῆς Πρεσβυτερικῆς Ἐκκλησίας Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας, τῆς Ἑνώσεως τῶν Κοινοτικῶν Ἐκκλησιῶν Ἀγγλίας καὶ Οὐαλλίας, τῆς Μεθοδιστικῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἐκκλησίας τῶν Βαπτιστῶν, τοῦ Προεδρεύοντος Ἐπισκόπου τῆς Μοραβιανῆς Ἐκκλησίας, τῶν Γεν. Γραμματέων τῶν Βιβλικῶν Ἑταιριῶν, τῶν Ἱεραποστολικῶν Ἑταιριῶν, τῆς Θρησκευτικῆς Φυλλαδικῆς Ἑταιρίας, τῆς Χριστ. Ἀδελφότητος τῶν Νέων καὶ τῶν Νεανίδων).

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Περὶ ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν.

Ἀνάγκη νὰ ἀποκτῶμεν βιβλία πνευματικά.

Δὲν βλέπεις τοὺς χαλκεῖς, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀργυροκόπους, τοὺς ὁποιανδήποτε τέχνην μετερχομένους, ὅτι ἔχουσιν ὅλα τῆς τέχνης των τὰ ἐργαλεῖα ἐντελῆ, ὅτι καὶ πεῖνα ἐὰν τοὺς ἀναγκάζῃ καὶ πενία ἐὰν τοὺς στενοχωρῇ, πάντα προτιμῶσι νὰ ὑποφέρωσι, μᾶλλον παρὰ νὰ πωλήσωσι κανὲν ἀπὸ τῆς τέχνης των τὰ ὄργανα καὶ νὰ διατραφῶσι; Πολλοί, τῇ ἀληθείᾳ, πολλάκις ἐπροτίμησαν νὰ δανεισθῶσι μᾶλλον διὰ νὰ διαθρέψωσι καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ παιδία, παρὰ νὰ πωλήσωσι κἂν τὸ μικρότατον τῶν ἐργαλείων· καὶ δικαίως, ἐπειδὴ ἐξεύρουσιν ὅτι, ἀφοῦ πωληθῶσιν ἐκεῖνα, ὅλη αὐτῶν ἡ περὶ τὴν τέχνην ἐμπειρία ἀποβαίνει ἄχρηστος, καὶ πᾶν μέσον εὐπορίας των ἀφαιρεῖται. Διότι ἐνόσῳ μὲν ἐκεῖνα μένωσι, δυνατὸν ἐπιμελούμενοι εἰς τὴν τέχνην, νὰ πληρώσωσι μὲ τὸν καιρὸν τὰ δάνεια· ἀλλ' ἂν ἔφθασαν νὰ πωλήσωσιν αὐτὰ εἰς ἄλλους, ἀδύνατον πλέον θέλει

εἶσθαι εἰς αὐτοὺς νὰ ἐπινοήσωσι παρηγορίαν τινὰ τῆς πτωχείας καὶ τῆς πείνης.

Οὕτω πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ διακείμεθα. Διότι, καθὼς εἰς ἐκείνους ἐργαλεῖα τῆς τέχνης εἶναι ἡ σφύρα καὶ ὁ ἄκμων καὶ ἡ πυράγρα, οὕτω καὶ εἰς ἡμᾶς ἐργαλεῖα τῆς τέχνης εἶναι τὰ ἀποστολικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία, καὶ πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος. Καὶ καθὼς διὰ μέσου ἐκείνων μορφόνουσιν ἐκεῖνοι πάντα ὅσα τυχὸν λάβωσι σκεύη, οὕτω καὶ ἡμεῖς διὰ μέσου τούτων χαλκεύομεν τὴν ἡμετέραν ψυχήν, καὶ διεστραμμένην οὖσαν τὴν διορθόνομεν, καὶ παλαιωθεῖσαν τὴν ἀνακαινίζομεν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπιδεικνύουσι τὴν τέχνην αὐτῶν μέχρι τῶν σχημάτων, διότι τὴν ὕλην τῶν σκευῶν δὲν δύνανται νὰ μεταβάλωσιν οὔτε τὸν ἄργυρον νὰ κάμωσι χρυσόν, ἀλλὰ μόνον τοὺς τύπους αὐτῶν μεταμορφώνουσι· σὺ δὲ οὐχὶ οὕτως, ἀλλ' ἔχεις τι πλέον ἐκείνων νὰ κατορθώσῃς, καὶ ξύλινον σκεῦος ἂν λάβῃς, θέλεις δυνηθῇ ποτὲ νὰ τὸ κάμῃς χρυσοῦν. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος, οὕτω λέγων: «Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα. Ἐάν τις οὖν ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον καὶ εὔχρηστον τῷ Δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον».

Μὴ ἀμελῶμεν λοιπὸν τὴν ἀπόκτησιν τῶν βιβλίων, διὰ νὰ μὴ πληγωθῶμεν εἰς τὰ καίρια· μηδὲ χρυσίον νὰ θάπτωμεν εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ βιβλία ἂς θησαυρίζωμεν εἰς ἑαυτοὺς πνευματικά. Διότι τὸ μὲν χρυσίον, ὅταν αὐξήσῃ, τότε μάλιστα ἐπιβουλεύεται τοὺς κτήτορας αὐτοῦ· τὰ δὲ βιβλία, καὶ μόνον ἀποκείμενα, προξενοῦσιν εἰς τοὺς ἔχοντας πολλὴν τὴν ὠφέλειαν. Διότι καθὼς ὅπου εὑρίσκονται ὅπλα βασιλικά, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπάρχῃ ὁ μεταχειριζόμενος αὐτά, προξενοῦσι πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τοὺς ἔσω κατοικοῦντας, μήτε λῃστοῦ, μήτε τοιχωρύχου, μήτε ἄλλου τινὸς κακούργου τολμῶντος νὰ ἐπιβῇ εἰς τὴν οἰκίαν· τοιουτοτρόπως, ὅπου εἶναι βιβλία πνευματικά, πᾶσα ἐνέργεια διαβολικὴ διώκεται ἐκεῖθεν, καὶ γίνεται πρὸς τοὺς ἐνοικοῦντας πολλὴ εἰς τὴν ἀρετὴν παρακίνησις. Καὶ αὐτὴ μόνη τῶν βιβλίων ἡ θέα μᾶς καθιστᾷ ὀκνηροτέρους πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Ἐπειδὴ καὶ ἐὰν ἀποτολμήσωμεν τίποτε ἀπηγορευμένον και μολύνωμεν ἑαυτούς, ἐπιστρέφοντες εἰς τὸν οἶκον καὶ βλέποντες τὰ βιβλία, καταδικάζομεν πλειότερον τὸ συνειδὸς ἡμῶν καὶ γινόμεθα προσεκτικώτεροι μὴ μεταπέσωμεν εἰς τὰ αὐτά. Ἐὰν δὲ πάλιν ζῶμεν ἐν ἁγιωσύνῃ, πλειοτέραν λαμβάνομεν ἐκεῖθεν τὴν ὠφέλειαν. Διότι μόλις ἐγγίζει τις τὸ Εὐαγγέλιον καὶ εὐθὺς μεταβάλλεται ἡ διάνοια αὐτοῦ, καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰ βιωτικὰ καὶ διὰ μόνης τῆς ὄψεως αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ γείνῃ καὶ ἀνάγνωσις ἀκριβής, ὡς εὑρισκομένη ἡ ψυχὴ εἰς τὰ ἱερὰ ἄδυτα, οὕτω καθαρίζεται καὶ βελτιόνεται, τοῦ Θεοῦ ὁμιλοῦντος εἰς αὐτὴν διὰ τῶν γραμμάτων ἐκείνων.— (Εἰς τὸν Λάζαρον Λόγος γ'. Τόμος Α'. σελ. 738—739.